



ΦΥΛΛΑ ΤΟΥ ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟΥ

Πειραιεύς 14 Αυγούστου.

Πόλεμον μεταξύ τῶν Βαλκανικῶν Κρατῶν μετὰ τὸ σημερινόν ἐν Μακεδονίᾳ καθεστῶς θεωροῦμεν ἀδελφοκτονίαν. Ἐφ' ὅσον μάλιστα τὰ κατὰ ταῦτα διατελοῦν ὑπὸ πολίτευμα, τὸ ὁποῖον ὁ ἐπικείμενος πόλεμος θὰ τοὺς ἐπέτρεπε τοιαύτην συνεννόησιν, ὥστε ὁ προσωρινὸς κατακτητὴς νὰ ἐξαναγκάζοτο εἰς φιλόανθρωπον καὶ δικαίαν διοίκησιν. Ἄλλ' ἐκτὸς τῶν μεγάλων πολιτικῶν συμφερόντων τὰ ὁποῖα θέλουν ἀκόμη τὸν Τούρκον εἰς τὴν καρδίᾳ τῆς Εὐρώπης, ἡ ἐσωτερικὴ πολιτικὴ τῶν Κρατῶν αὐτῶν καὶ ὁ ἠλίθιος τρόπος μετὰ τὸν ὁποῖον ἀνταγωνίζονται θεορκευτικῶς καὶ πολιτικῶς ἐν Μακεδονίᾳ, δίδουν πλήρως τὸ δικαίωμα εἰς τὴν Εὐρώπην νὰ προτιμᾷ τὸ κυρωμένον ἀπὸ αἰῶνα καθεστῶς τῆς ἀσιατικῆς κατακτήσεως. Καὶ ὁ ἀνταγωνισμὸς αὐτὸς ἐξ ὑπαιτιότητος ἐνὸς Κράτους ἐφθασε σήμερον εἰς τρομοκρατίαν. Ἄλλ' ἡ τουρκικὴ ἐξουσία ὅπου δὲν εἶνε προληπτικὴ τοιοῦτων ἐνεργειῶν λίαν εὐχαρίστως τὰς ἀνέχεται ὅταν πεσοῦνται ἀναμεταξύ τους οἱ πολιτισμένοι διεκδικηταὶ τῆς μακεδονικῆς χώρας. Κατ' αὐτὸν μάλιστα τὸν τρόπον καὶ ὁ ἴδιος ὁ Ναστραδὴν Χόντζας, ὁ ἀσιάτης αὐτὸς κυνικὸς φιλόσοφος, θὰ ἠμποροῦσε νὰ περάσῃ ὡς μεγάλος διπλωμάτης. Καὶ αἱ ψευτοραδιογραφίαι τοῦ Μπερτέδουλου ἠμποροῦσαν νὰ δώσουν τὸ δικαίωμα εἰς ἄλλους τοὺς μύτεσαρλίηδες νὰ καθίσουν στὰ μιντέρια τους μετὰ ἄλλοιαν πόζαν Σουλεϊμάνου ἢ νὰ ρουφήξουν τὸ ναργιλὲ τους μετὰ συνοφρύωμα Ἄλλ' πασαῖ ἢ καὶ νὰ ἀποστραγγίσουν τὴν γλῶσσαν τῶν σερμπητῶν τους μετὰ τὴν χάριν διπλωματικῶν πλαγγόνων τῆς σχολῆς τοῦ Μεττερνίχου.

Χωρὶς νὰ λησμονώμεν οὔτε τὴν ὑπόθεσιν τοῦ Ζάππα, οὔτε τὸ πείραμα τοῦ ἰδικοῦ μας πολέμου ὅπου ἐπὶ τέλους εἶχονεν τὸ δικαίον ὑπὲρ ἡμῶν, λόγῳ τῶν αἰματηρῶν γεγονότων τῆς Κρήτης, ἀδιάφορον πῶς τὸν ἐκάμαμεν τὸν πόλεμον αὐτὸν—πολεμικὸν πείραμα τελείας ἀπομονώσεως τῆς Ἑλλάδος, τὸ ὁποῖον ἀπέδειξε τὸν θρίαμβον αὐτῆς τῆς τουρκικῆς διπλωματίας—δὲν παύομεν νὰ ἐλπίζομεν, ὅτι μίαν ἡμέραν τὸ δνειρον τῆς βαλκανικῆς ὁμοσπονδίας θὰ πραγματοποιηθῇ. Καὶ μετὰ τὴν ἐλπίδα αὐτὴν θεωροῦμεν δυστύχημα τὸν ἐπικείμενον πόλεμον μεταξύ Ρουμανίας καὶ

Βουλγαρίας.

Καὶ ἐφ' ὅσον πρόκειται περὶ εἰρηνικοῦ καὶ νομίμου ἀνταγωνισμοῦ ἐν Μακεδονίᾳ ὑπὸ τὸν κυρίαρχον, οὐδεὶς λόγος. Τούτο δὲν θὰ ἴσχυε ν' ἀποκλείσῃ τὴν ἐλπίδα τῆς συνεννόησεως τῶν χριστιανικῶν Κρατῶν. Καὶ ὅταν λέγουν οἱ Ρουμῶνοι, ὅτι ὁ Δούμπας ἐπὶ παραδείγματι ἦτο κουτσόβλαχος καὶ ὄχι Ἑλλήν χάρισμά τους ὁ ἀειμνηστὸς αὐτὸς πατριώτης, διότι ἡμεῖς ἐνθυμούμεθα τότε τὴν ἀγάπην τῆς ἐλευθέρου πατρίδος, ἀγάπην πατριωτικῶς ἀποκλειστικὴν, ὅπως τὴν ἐξεδήλωσαν οἱ υἱοὶ τῆς Ἡπείρου. Καὶ ὅταν οἱ ἴδιοι Ρουμῶνοι καυχῶνται, ὅτι εἰς τὰ στήθη τῶν ὀδοκρονοτισχιγλίων, ἂν δὲν μᾶς ἀπατᾷ ἡ μνήμη κουτσόβλαχων, βράζει ὁ ρουμουνικὸς πατριωτισμὸς, εἰς δὲ τὰ ὄμματά των τρεμοχρυσίζει κάποιον παλλᾶδιον ὑψωμένον πρὸς βορρᾶν εἰς τὴν χώραν τῶν βοσβοῶν, ἡμεῖς γελῶμεν. Διότι οἱ κουτσόβλαχοι αὐτοὶ μετὰ τὰ ἀρνία τους καὶ τὰ κατσίκια τους καὶ τὰ φορτηγὰ τους ζᾷ ἔχουν τόσον πατριωτισμὸν ὅσον θὰ τοὺς ἐξησφάλιζεν ἡ ἰσχυρωτέρα καὶ νομιμωτέρα διοίκησις. Δύο καὶ τρεῖς καὶ τέσσαρες ἴσως πατρίδες διαγράφουν τὰ ἔγνη τῶν βιοκαλαιστικῶν ὀδοκρονοτισχιγλίων τους καὶ προσερχοῦσιν τῆς ἐλληνικῆς γλώσσης διὰ αἱ διάλεκτοι τῶν μερῶν ἐκείνων συναποτελοῦν τὸ γλωσσολόγιόν τους. Ἄλλ' αὐτὸς εἶνε νόμιμος καὶ εὐγενὴς συναγωνισμὸς. Πανηγυρίζεται διὰ τῶν τυπογραφικῶν στοιχείων ὡς καύχημα πατριωτικῶν ἐνασχολήσεων καὶ τὸ πολὺ νὰ συγγῆ τὰς κρίσεις τοῦ φιλοπεριέργου δημοσίου. Ἐκεῖνοι παρὰ τῶν ὁποῖων ἐξαρτᾶται νὰ μεταβληθῇ τὸ καθεστῶς γνωρίζουν κάλλιστα εἰς ποίους ἀνήκει ἡ μεγαλειτέρα ἐπιρροὴ καὶ ἡ πραγματικὴ δύναμις.

Ἄλλὰ τὸ ἔθνος τὸ ὁποῖον ἐξασκεῖ σήμερον τὴν προπαγάνδαν τῶν ἔργων διὰ καταπίεσεων, ἐκβιασμῶν καὶ δολοφονιῶν, ἡ Βουλγαρία ἐκτείνουσα ἀκόμη αὐτὴν τὴν ἀνοσίαν τρομοκρατίαν μέχρι τῆς πρωτεύουσας ξένης ἐπικρατείας, εἶνε δίκαιον νὰ διδαχθῇ διὰ τῶν τηλεθόλων τὸν σεβασμὸν τῶν ξένων δικαιωμάτων. Φανταζόμεθα τί θὰ συμβαίη εἰς τὴν χώραν ἐκείνην. Πόσον ὁ Ἡγεμὸν τῆς θὰ εἶνε πρὸ τοῦ ἀδιεξήτου μιᾶς ἐλευθέρου ἐσωτερικῆς καταστάσεως, ἡ ὁποία ζητεῖ νὰ ξεσπάσῃ εἰς τὰ σύνορα. Διότι ἀληθῆς πατριωτισμὸς εἶνε ἀδύνατον νὰ ὑπάρχῃ εἰς αὐτὰς τὰς ἐκδηλώσεις, τὰς ὁποίας φαίνεται νὰ ὑποθάλη, ὅπως λέγουν, αὐτὴ ἡ Βουλγαρικὴ κυβέρνησις μὴ ἔχουσα τὴν δύναμιν νὰ καταδιώξῃ τοὺς συνωμῆτας καὶ πρὸς τὴν διατήρησιν τῆς ἐξουσίας μόνον ἀποβλέπουσα.

Καὶ ἐνῷ ἡ Τουρκία δὲν ἔχει ἢ νὰ χάρῃ δι' αὐτὴν τὴν κατάστασιν καὶ μετὰ κάποιο δίκαιον ἐπὶ τέλους νὰ λέγῃ εἰς τὴν Εὐρώπην ἰδοὺ ποῖοι ἀξιοῦν νὰ διοικοῦν τὰς χώρας, τὰς ὁποίας κατέχω, ἡμεῖς πρέπει νὰ θλιβώμεθα. Καὶ ἂν ἐκραγῇ ὁ πόλεμος τὰς εὐχὰς μας ὑπὲρ ἐπικρατήσεως ἠθέλομεν ἀπευθύνει πρὸς τὸ ἀμυνόμενον ὑπὲρ τῆς ἐσωτερικῆς του ἡσυχίας Κράτος. Ἄλλὰ καὶ χωρὶς τὰς εὐχὰς αὐτὰς ἡ νίκη εἶνε προφανὲς πῶς θ' ἀποκλίνῃ. Διότι εἰς μὲν τὴν Βουλγαρίαν συνταγματάρχαι καὶ ὑπακισταὶ τοῦ Ἡγεμόνος εἶνε ἀρχηγοὶ τῶν δολοφονικῶν αὐτῶν συμμοριῶν, ἐνῷ εἰς τὴν Ρουμανίαν ἄρχει εἰς καὶ μόνος τοῦ στρατοῦ καὶ αὐτὸς λέγεται βασιλεὺς Κάρολος καὶ εἶνε Χογετζόλερν καὶ γνωρίζει πῶς γίνονται οἱ πόλεμοι καὶ ὁ στρατὸς του πειθαρχεῖ ἕνας ἐκ τῶν πρώτων

στρατῶν τοῦ κόσμου, σπουδαίως υπολογιζόμενος ὅταν οἱ ἀνήσυχτοι διπλωμάται τῆς Εὐρώπης παρατάσσουν εἰς τὸ διπλωματικὸν σάκι τὰς στρατιάς, αἱ ὁποῖαι μίαν ἡμέραν θὰ ἐπιτελέσουν τὰς μεγάλας εὐρωπαϊκὰς συγκρούσεις.

Ὅταν κανεὶς εἶνε πρόδρομος μίᾳ ἀληθείᾳ ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ ὑπερβηματίζη κατὰ τὴν πεποιθησίν του. Καὶ ὁ κ. Ἀλιξ. Πάλλης ὁ ἠρωϊκὸς μεταφραστὴς τῆς Ἰλιάδος κατὰ τὸν θαυμάσιον χαρακτηρισμὸν τοῦ κ. Παλαμᾶ — εἶνε ἐπίσης ἕνας ἀπὸ τοὺς ἠρωϊκοὺς προδρόμους αὐτῆς τῆς θρησκείας.

**τὸ γράμμα
τοῦ κ. Ἀλιξ. Πάλλη**

Πολλοὶ ἤμποροῦν νὰ φωνάζουν πῶς ὄν καταλαβαίνουν τίποτε ἀπὸ τὴν νέαν αὐτὴν θρησκείαν, ὅπως ὁ ρωμαῖος ἥρωὸς τοῦ Σιένκιεβιτς εἰς τὸν νοῦν τοῦ ὁποῦοι τυραννικῶς ἐπὶ μακρὸν ὄν ἤμποροῦσε νὰ χωρέσῃ ἡ ἰδέα πῶς ὑπὸ τὸ χριστιανικὸν δόγμα ἦτο δυνατόν νὰ θεωρηθῇ ἄνθρωπος ἐλεύθερος καὶ ἰσότητος ἕνας σκλάβος. Τοῦτο ἐννοεῖται ὄν ἐμποδίζει νὰ ὑπάρχουν καὶ Ῥωμαῖοι οἱ ὁποῖοι καὶ χωρὶς τὸν χριστιανισμὸν ἦσαν ἀγαθώτατοι ἄνθρωποι καὶ χωρὶς νὰ εἶνε χριστιανοὶ ἐφέροντο πρὸς τοὺς σκλάβους των χριστιανικώτατα. Μεῖ ἄλλους λόγους ὄν ἐμποδίζει νὰ ὑπάρχουν σήμερα εἰς τὸν τόπον μας συγγραφεῖς οἱ ὁποῖοι καὶ χωρὶς τὴν δημῶδη νὰ εἶνε συγγραφεῖς. Ὅπως καὶ μετὰ τὴν δημῶδη νὰ μᾶς παρατάσσουν μόνον ἰδιωματικὰς λέξεις καὶ νὰ μὴ λέγουν ἀπολύτως τίποτε.

Δὲν ἐπιθυμοῦμεν σήμερον νὰ ὁμιλήσωμεν περὶ τοῦ γλωσσικοῦ ζητήματος ἀφήσαντες πλήρη ἐλευθερίαν εἰς τοὺς θέλοντας νὰ εἶπουν τὴν γνώμην των, ὅπως εἰς τὰς σελίδας τοῦ «Περιοδικοῦ μας» εἶνε ἐλεύθεροι ὅσοι θέλουν νὰ γράφουν ὅπως θέλουν ἀρκεῖ νὰ παρουσιάξουν ἔργα καὶ νὰ κερδίσουν τὸν χρόνον ὁ ὁποῖος ὑπολείπεται μίαν ὥραν ἀρχίτερα. Ἀλλ' ἀπὸ τὸ γράμμα τοῦ κ. Πάλλη ὄν δυνάμεθα ἢ νὰ παρατηρήσωμεν, ὅτι ὅπως εἰς τὰς ἐφημερίδας εἶνε ἀκατανόητος ὁ πόλεμος, ὁ ὁποῖος διεξάγεται συνήθως παρὰ τινων ἀτόμων δι' ἀφορισμῶν καὶ ἀναθεμάτων ἐναντίον ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι γράφουν δημοτικὰ, ἄλλο τόσο μᾶς φαίνεται ἀκατανόητος ἡ ἰδέα, ὅτι αἱ ἐφημερίδες ὄν ἐκπροσωποῦν τὴν γλῶσσαν, τὴν ὁποῖαν ὁμιλεῖ καὶ γράφει σήμερον ὁ ἀναγινώσκων λαὸς εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ἄς μὴ λησμονώμεν, ὅτι εἰς τὰς ἐφημερίδας ὀφείλεται ἡ σημερινὴ ἀπλοποίησις τῆς γλώσσης, ὅτι αἱ ἐφημερίδες ἐδημοσίευσαν ἀφ' ὅτου εἶχεν ἐκλείψει ἡ φιλολογικὴ «Ἔστία» μέχρι τῆς χθὲς ὅσα φιλολογικὰ ἔργα ἐγράψαν κατὰ τὸ χρονικὸν τοῦτο διάστημα. Τὸ ἐνδιαφέρον εἰς τὴν ἀνάγνωσιν φιλολογικῶν ἔργων νομίζομεν, ὅτι λείπει ἐκ τοῦ λόγου, ὅτι ὁ λαὸς ὄν εἶνε προπαρασκευασμένος διὰ ν' ἀναγινώσκῃ ἄλλην ὕλην παρ' ὅ,τι τὸν ἐνδιαφέρει ἐκ τῶν καθημερινῶν ζητημάτων. Αἱ ἐφημερίδες ἀκόμη ἐκπροσωποῦν τὴν γλῶσσαν, τὴν ὁποῖαν ὁμιλοῦν καὶ γράφουν οἱ περισσότεροὶ καὶ ἂν ὁ λαὸς ὄν τὰς ἀνεγίνωσκε ὄν θὰ ἤμποροῦσαν νὰ ζήσουν.

Μίαν ἡμέραν θεθαίως αἱ ἐφημερίδες θὰ γράφονται ἀπλούστερα καὶ δημοτικώτερα. Ἡ αἰσθητικὴ ἐπίδρασις ἔστω καὶ τόσοσ πενιχρᾶς φιλολογικῆς παραγωγῆς ὑπῆρξε καταφανῆς εἰς τὰ τελευταῖα ἔτη. Αἱ σημεριναὶ ἐφημερίδες ὄν γράφονται ὅπως ἐγράφετο ὁ «Αἰὼν» τοῦ Φιλίμονος. Καὶ ἂν παρατηρήσει κανεὶς εἰς τὴν «Νέαν Ἠμέραν» κάποτε κάποτε ξεφεύγουν αὐτομάτως φράσεις, αἱ ὁποῖαι ἄλλοτε θὰ ἐθεωροῦντο βέβηλοι διὰ τὰς στήλας τῆς ἐφημερίδος ταύτης.

Καὶ εἶνε λυπηρὸν ἄλλ' εἶνε ἀληθές. Ἡ ἐθνικὴ μας γλῶσσα περιφρονεῖται καὶ ὄν ὑπάρχει ἐλπίς νὰ κατισχύσῃ ἢ μετὰ καιρὸν. Εἰς τὸ μεταξὺ ἐφημερίδες καὶ περιοδικὰ ὄν εἶνε δυνατόν νὰ μεταβάλουν τὸ καθεστῶς ὡς διὰ μαγείας.

Μεῖνα διήγημα στὰ δύο χρόνια καὶ μ' ἕνα ποίημα στοὺς ἕξι μῆνες φιλολογία ὄν εἶνε δυνατόν νὰ ὑπάρξῃ, πολὺ περισσότερον νὰ μεταβληθῇ ἀκαριαίως καθεστῶς δεκαετηρίδων, τὸ ὁποῖον ὑποστηρίζουν ὅλοι αἱ ἐπίσημοι ἐκδηλώσεις τῆς σημερινῆς ἐθνικῆς μας ζωῆς.

Ἐνδιαφέρεται ὁ Σουλτάνος διὰ τὴν φιλολογίαν; Ἐὰν ὅλοι οἱ ἄνθρωποι ἦσαν τόσοσ φιλιαναγνώσται ὅσον ἡ Α. Μ. ὁ Σουλτάνος Ἀβδούλ Χαμίτ οἱ μυθιστοριογράφοι θὰ ἔκαμναν τὴν τύχην των. Μεταφραστικὸν γραφεῖον τελείως ὀργανωμένον μετὰ πολυάριθμον προσωπικόν, λειτουργεῖ εἰς τὸ Γιλδίξ Κιόσκ. Ἐκτὸς τῶν πολιτικῶν ἐφημερίδων μεταφράζονται διὰ τὸν Σουλτάνον μυθιστορήματα καὶ διηγήματα ἐξ ὅλων τῶν γλωσσῶν τοῦ κόσμου. Ἔως τώρα ἡ αὐτοκρατορικὴ βιβλιοθήκη ἀριθμεῖ 5,500 ἔργα μεταφρασθέντα εἰς τὴν τουρκικὴν. Ὅλοι αἱ μεταφράσεις εἶνε χειρόγραφοι ἐπὶ λευκοῦ χονδροῦ χάρτου, μετὰ χρυσοῦ παρυφᾶς. Οἱ χανοῦμισσες τὰς διαβάζουν ἐπίσης. Ἐσχάτως ὁ διευθυντὴς τοῦ μεταφραστικοῦ γραφείου Βελῦ βέης, ὁ ὁποῖος εἶνε Γερμανὸς τὴν καταγωγὴν μετέφρασε διὰ τὴν Α. Μ. τὸ «Ταξίδι» τοῦ Νάνσεν εἰς τὸν Βόρειον Πόλον, καθὼς καὶ τὰ φιλολογικὰ ἔργα τῆς Βασιλίσσης τῆς Ρουμανίας, ἡ ὁποῖα ὡς γνωστὸν γράφει ὑπὸ τὸ ψευδώνυμον Κάρμεν Σίλβα.

Ἀλλ' ἡ ἰδιαιτέρα προτίμησις τοῦ Σουλτάνου εἶνε διὰ τὰ μυθιστορήματα τὰ περιγράφοντα κακούργηματα. Δὲν ἀρκεῖται ὄμως μετὰ τὰ ἐγγλήματα τῆς φαντασίας τῶν στυγερῶν ἐπιφυλλιδογράφων. Εἶνε συνδρομητὴς εἰς ὅλας τὰς ἀστυνομικοδικαστικὰς εἰκονογραφημένας ἐφημερίδας τοῦ κόσμου καὶ ὄν ὑπάρχει φοβερὸν κακούργημα, τὸ ὁποῖον νὰ μὴ μεταφράζεται κατὰ διαταγὴν του.

ΞΕΝΑΙ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑΙ

ΠΟΙΗΣΙΣ - ΜΥΣΤΗΡΙΟΝ - ΘΕΑΤΡΟΝ - ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ - ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ - ΕΦΗΜΕΡΙΔΕΣ.

ΠΟΛΩΝΙΚΗ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ

Σύγχρονος εποχή. Τώρα δε το ιστορικόν μυθιστόρημα τοῦ πολωνοῦ μυθιστοριογράφου Έρρίκου Σιένκιεβιτς : Quo Vadis μεταφρασθὲν εἰς τὴν γαλλικὴν διεγείρει τὴν περιέργειαν ὅλων τοῦ κόσμου καὶ αἱ ἐκδόσεις διαδέχονται ἡ μία τὴν ἄλλην, εἶνε ἐπίκαιρον, νομίζομεν, νὰ παράσχωμεν εἰς τοὺς ἀναγνώστας μας πληροφориὰς τινὰς περὶ τῆς συγχρόνου πολωνικῆς φιλολογίας παραλαμβάνοντες αὐτάς ἐκ τῆς μακροῦς μελέτης τοῦ κ. Ἰωάννου Λορέντοβιτς : «Εἰς ἔθνος ἐστερημένον ἀπὸ αἰῶνος τῆς ἀνεξαρτησίας του—λέγει ὁ κριτικὸς οὗτος περὶ τῆς συγχρόνου φιλολογικῆς κινήσεως ἐν Πολωνίᾳ—ἡ φιλολογία εἶνε ἡ μόνη ἔνδειξις τῆς κοινωνικῆς του ὑπάρξεως καὶ τῆς ἠθικῆς του ζωῆς. Προσείλκυσε καὶ ἐχρησιμοποίησεν ὅλας τὰς πνευματικὰς δυνάμεις τῆς χώρας καὶ πρᾶγμα ἐκπληκτικὸν ἤχμασε μὲ δυνάμειν τέως ἀγνωστον. Ἡ ἀκαδημία τῶν ἐπιστημῶν τῆς Κρακοβίας ἀπέστειλεν εἰς τὴν πολωνικὴν ἐκθεσιν τοῦ Lwow (1894) πίνακα τῶν πολωνικῶν δημοσιεύσεων καὶ ἐκδόσεων ἀπὸ τοῦ 1794 μέχρι τοῦ 1893. Ἐξ αὐτοῦ μακθάνομεν, διὰ τὸ γενικὸν σύνολον τῶν βιβλίων τῶν ἐκδοθέντων κατὰ τὸν αἰῶνα αὐτὸν τῆς πολιτικῆς δουλείας ἀνέρχεται εἰς 81,410, δηλαδὴ τὸ ἡμισυ τοῦ ἀριθμοῦ ὅλων τῶν πολωνικῶν δημοσιεύσεων τῶν καταγεγραμμένων μέχρι σήμερον παρὰ τῶν βιβλιογράφων. Τὸ ἐπιβλητικὸν τοῦτο ἀποτέλεσμα καταδεικνύει τὴν ἀξιοσημειωτοῦ ζωτικότητά τῆς Πολωνίας. Ἄλλ' ἡ φιλολογικὴ ἐξέλιξις, ἡ ὁποία παράγεται χωρὶς τὴν ἐλευθερίαν τῆς σκέψεως, ἡ ἀδιὰλειπτος φροντίς νὰ διατηρηθῇ ἄγνός ἀπὸ τὴν ξενικὴν ἐπίδρασιν ὁ ἐθνικὸς ὄργανισμὸς ἐδηλητήριασαν βαθέως τὴν πολωνικὴν φιλολογίαν καθ' ὅλας τῆς τὰς ἐκδηλώσεις.

Ἐν πρώτοις ὑπάρχει ἀσθενικὴ ὑπερτροφία τοῦ ιστορικοῦ μυθιστορημάτος. Ἡ ἔλλειψις ἠθογραφικῶν μυθιστορημάτων ἐπέφερε καθ' ἀνάγκην τὴν μετάφρασιν ξένων τοιοῦτων. Καὶ ἡ ἀναλογία εἶνε 40 ο)σ ἐπὶ τοῦ συνόλου τῶν δημοσιευμένων ἐτησίως ἐν Πολωνίᾳ μυθιστορημάτων. Ἐπειτα ἡ ἀδυναμία τοῦ νὰ ἐκφράσῃ κανεὶς ἐλευθέρως τὴν σκέψιν του εἰς τὰς ἐφημερίδας καὶ τὰ περιοδικὰ εἰσῆγαγεν εἰς τὸ πολωνικὸν μυθιστόρημα τὸν κ α τ η χ ι σ μ ὸ ν, τὰς φιλοσοφικὰς καὶ ἠθικὰς θέσεις ξένας πρὸς πᾶσαν καλλιτεχνικὴν ἐκδήλωσιν.... Μὲ ἄλλους λόγους οὐδεμία ἐλευθερία τέχνης ὑπάρχει. Ὑπὸ προληπτικὸν σύστημα οἱ καλλιτέριτοι συγγραφεῖς δὲν τολμοῦν νὰ ἐκφράσῃ τὸ ἀληθὲς τῶν αἰσθημάτων, τὰς ἐνδομύχους σκέψεις τῶν....

Ἐν τούτοις ὑπάρχουν μεγάλοι συγγραφεῖς ὡς τὸν Μίεκιεβιτς, τὸν Σιένκιεβιτς, τοὺς ὁποίους τὸ κοινὸν λατρεῖ καὶ ἐναντίον τῶν ὁποίων καμμία δυσμενὴς κριτικὴ δὲν ἰσχύει. Ὁ Σιένκιεβιτς εἶνε ἀληθὲς ἐθνικὸν εἰδωλον. Κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο ἠγοράσθη εἰς αὐτὸν δι' ἑράνου ὀλοκλήρον μέγαρον. Ὅταν ταξειδεύει εἰς πόλιν τινὰ τῆς Γαλιτίας αἱ ἀρχαί, οἱ φοιτηταὶ καὶ ὁ λαὸς τὸν δέχεται λαμπαδηφοροῦντες, ὁ ξενοδόχος τοῦ προσφέρει δωρεὰν κατοικίαν. Τὰ δὲ πολωνικὰ περιοδικὰ δημοσιεύουσιν ἀκόμη καὶ τὰς εἰκόνας τῶν τέκνων του...

ΗΧΩ

Τὴν τελευταίαν στιγμήν ὅπου τὸ φύλλον τίθεται εἰς τὸ πιεστήριον ὁ τηλεγράφος ἀναγγέλλει τὸν θάνατον τοῦ μεγάλου γερμανοῦ φιλοσόφου Νίτσε, τοῦ ἀπὸ τοῦ 1888 προσβληθέντος ὑπὸ ἐγκεφαλικῆς νοσήματος. Τὸ «Περιοδικὸν μας» ἐδημοσίευσεν εἰς προηγούμενα τεύχη πλείστα ἀποσπάσματα τῶν ἔργων του, ἐπιφυλάσσεται δὲ εἰς τὸ προσεχὲς φύλλον νὰ ὁμιλήσῃ ἐκτενῶς περὶ αὐτοῦ καὶ τοῦ φιλοσοφικοῦ του συστήματος.



ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΕΛΕΥΘΕΡΟΥ ΘΑΝΑΤΟΥ

ΥΠΟ ΦΡΙΔΕΡΙΚΟΥ ΝΙΤΣΕ

(ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΛΟΓΟΥΣ ΤΟΥ ΖΑΡΑΤΟΥΣΤΡΑ)

Ὑπάρχει πλῆθος ἀνθρώπων οἱ ὁποῖοι ἀποθνήσκουν παρὰ πολὺ ἀργά, καὶ τινες ἐνωρίτερον τοῦ θέοντος. Τὸ δόγμα, τὸ ὁποῖον λέγει : «Μάθε ν' ἀποθνήσκῃς ἐν καιρῷ !» φαίνεται ἀκόμη παράδοξον.

Μάθε ν' ἀποθνήσκῃς ἐν καιρῷ : τοῦτο διδάσκει ὁ Ζαρατούστρας.

Πράγματι ὁ μηδέποτε ἐν καιρῷ ζῶν πῶς θά ἠδύνατο ν' ἀποθάνῃ ἐν καιρῷ ; Νὰ μὴν ἤθελε τότε γεννηθῆ ! — Ἴδοὺ ποῖαν συμβουλήν δίδω εἰς τοὺς ἀχρήστους.

Ἄλλ' οἱ ἀχρηστοὶ αὐτοὶ ὑποκρίνονται τοὺς σπουδαίους ἐν τῷ θανάτῳ τῶν καὶ τὰ κάρυα τὰ σεσηπῶτα θά ἤθελαν νὰ φαίνωνται ὅτι ἐθραύσθησαν τάχα.

Πάντες ἀποδίδουν σημασίαν εἰς τὸν θάνατον· ἀλλ' ὁ θάνατος δὲν εἶνε ἀκόμη ἐορτή. Οἱ ἄνθρωποι δὲν γνωρίζουν ἀκόμη τίνι τρόπῳ καθιεροῦνται αἱ ὠραιότεραι τῶν ἐορτῶν.

Δεικνύω ὑμῖν τὸν θάνατον, ὅστις πραγματοποιεῖ, τὸν θάνατον ὅστις διὰ τοὺς ζῶντας καθίσταται βουκέντρα καὶ ὑπόσχεσις.

Ὁ πραγματοποιῶν ἀποθνήσκει διὰ τ ο ὕ ἰ δ ἰ ο υ αὐτοῦ θανάτου, νικητῆς, περιστοιχιζόμενος παρ' ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι ἐλπίζουν καὶ ὑπόσχονται.

Οὕτω ἔπρεπε νὰ μάθωμεν ν' ἀποθνήσκωμεν· καὶ δὲν ἔπρεπε νὰ ὑπάρχῃ νεκρώσιμος τελετὴ χωρὶς ὁ θνήσκων νὰ πανηγυρίζῃ τοὺς ὄρκους τῶν ζώντων !

Τοιοῦτος θάνατος εἶνε τὸ καλλίτερον πρᾶγμα· ἔπειτα ὑπάρχει καὶ ἄλλο τι ν' ἀποθνήσκῃς ἐν τῇ πάλῃ καὶ νὰ διαχύνης μεγάλην ψυχὴν.

Ἄλλ' ἐξ ἴσου μισητὸς καὶ ἀπὸ τὸν μαχητὴν καὶ ἀπὸ τὸν νικητὴν εἶνε ὁ θάνατός Σου ὁ μορφάζων ὁ ὁποῖος ἐπέρχεται ἔρπων ὡς κλέπτῃς—καὶ ὁ ὁποῖος ἐν τούτοις πλησιάζει ὡς κυρίαρχος.

Πλέκω ὑμῖν τὸ ἐγκώμιον τοῦ θανάτου μου, τοῦ ἐλευθέρου θανάτου ὁ ὁποῖος μοῦ ἐπέρχεται, διότι ἐ γ ὠ τὸ θέλω.

(*) «Τάδε λέγει Ζαρατούστρας».

Και τότε θά ήθελα νά θέλω ;— Ὁ ἔχων ἕνα σκοπὸν καὶ ἕνα κληρονόμον θέλει ὡς σκοπὸν καὶ κληρονόμον τὸν θάνατον ἐν καιρῷ.

Καὶ ἐκ σεβασμοῦ πρὸς τὸν σκοπὸν καὶ τὸν κληρονόμον δὲν θ' ἀναρτήσῃ πλέον μαρκιμένους στεφάνους εἰς τὸ θυσιαστήριον τῆς ζωῆς.

Τῇ ἀληθείᾳ δὲν ἐπιθυμῶ νά ὁμοιάσω πρὸς τοὺς σχαινοπλόκους τοὺς ἀνελλίσσοντας τὰ νήματα αὐτῶν κατὰ μήκος καὶ βαδίζοντας πάντοτε πρὸς τὰ ὀπίσω.

Ὑπάρχουν ἐπίσης ἄνθρωποι οἱ ὁποῖοι φθάνουν εἰς τὸ ἔσχατον γῆρας διὰ τὰς ἀληθείας αὐτῶν καὶ τὰς νίκας· ἕνα στόμα νωδὸν δὲν ἔχει δικαίωμα πλέον δι' ὅλας τὰς ἀληθείας.

Πᾶς ὅστις θέλει νά δοξασθῇ πρέπει ν' ἀποχαιρετίσῃ ἐν καιρῷ τὴν τιμὴν ταύτην καὶ νά ἐξασκήσῃ τὴν δύσκολον τέχνην ν' ἀποχωρήσῃ εἰς τὴν εὐθετον στιγμὴν.

Πρέπει νά παύσετε παρέχοντες ἑαυτοὺς ὡς τροφήν τὴν στιγμὴν ἀκριβῶς καθ' ἣν ἀρέσκετε περισσότερο : Καὶ ἐκεῖνοι τὸ γνωρίζουν ὅσοι θέλουν ν' ἀγαπῶνται ἐπὶ μακρόν.

Ὑπάρχουν ἐν τούτοις ἐπίσης μῆλα ξυνά ποῦ ὁ προσρισμός των εἶνε ν' ἀναμένουν τὰς τελευταίας ἡμέρας τοῦ φθινοπώρου. Καὶ καθίστανται συγχρόνως ὄριμα, κίτρινα καὶ ἐρρυτιδωμένα.

Εἷς τινὰς ἡ καρδία γηράσκει τὸ πρῶτον, εἰς ἄλλους τὸ πνεῦμα. Καὶ τινες εἶνε ἤδη γέροντες εἰς τὴν νεότητά των : ἀλλ' ὅταν κανεὶς εἶνε νέος πολὺ ἀργά, παραμένει νέος ἐπὶ μακρόν.

Ὑπάρχουν ἄλλοι οἱ ὁποῖοι ἀποτυγχάνουν εἰς τὴν ζωὴν των : σκώληξ διηλητηριώδης διαθιβρώσκει τὴν καρδίαν των. Ἄς προσπαθήσουν τοῦλάχιστον νά ἐπιτύχουν καλλίτερα εἰς τὸν θάνατόν των.

Ὑπάρχουν ἄλλοι οἱ ὁποῖοι οὐδέποτε ὄριμασαν, σήπονται ἤδη ἐν μέσῳ θέρους. Ἡ δειλία κρατεῖ αὐτοὺς εἰς τὸν κλάδον των.

Ὑπάρχουν παρὰ πολλοὶ οἱ ὁποῖοι ζῶσι καὶ πέραν τοῦ ὄροντος μένουν κρεμασμένοι ἀπὸ τοῦ κλάδου των. Ἄς ἐπέλθῃ θύελλα νά σεισῇ τὸ δένδρον καὶ ὅ,τι εἶνε σεσηπῶς καὶ καταφαγωμένον ἀπὸ τὸν σκώληκα.

Ἄς ἔλθουν κήρυκες τοῦ ἀστραπιαίου θανάτου! Θά ἦσαν αἱ ἀληθινὰ θύελλα καὶ οἱ ἀληθινοὶ κλονισμοὶ ἐπὶ τοῦ δένδρου τῆς ζωῆς! Ἄλλὰ δὲν ἐννοῶ νά κηρύξω ἢ τὸν βραδὺν θάνατον καὶ τὴν ὑπομονὴν μετὰ παντός ὅ,τι εἶνε «γῆϊνον».

Ἄλλοίμονον, κηρύσσετε τὴν ὑπομονὴν μετὰ παντός ὅ,τι εἶνε γῆϊνον; Τὸ γῆϊνον σὰς ὑπέμεινε πέραν τοῦ ὄροντος, βλάσφημοι!

Τῇ ἀληθείᾳ ἀπέθανε παρὰ πολὺ ἔνωρίς ὁ Ἑβραῖος ἐκεῖνος, τὸν ὁποῖον τιμοῦν οἱ κήρυκες τοῦ βραδείως θανάτου, καὶ διὰ μέγα πλῆθος ἀνθρώπων ὑπῆρξε μοιραία δυστυχία ὅτι ἀπέθανε παρὰ πολὺ ἔνωρίς.

Δὲν ἐγνώριζεν ἀκόμη παρὰ τὰ δάκρυα καὶ τὴν θλίψιν τοῦ Ἑβραίου μὲ τὸ μῖσος τῶν ἀγαθῶν καὶ τῶν δικαίων, — ὁ Ναζωραῖος ἐκεῖνος Ἰησοῦς : τότε δὲ κατελήθη ὑπὸ τοῦ πόθου τοῦ θανάτου.

Διατί δὲν ἔμεινε εἰς τὴν ἔρημον μακρὰν τῶν ἀγαθῶν καὶ δικαίων; Ἴσως θά ἐμάνθανε νά ζῆ καὶ ν' ἀγαπᾷ τὴν γῆν—καὶ ἐπίσης τὸν γέλωτα.

Πιστεῦσατέ με, ἀδελφοί μου! Ἀπέθανε παρὰ πολὺ ἔνωρίς· αὐτὸς ὁ ἴδιος ἤθελεν ἀναιρέσει τὴν διδασκαλίαν του ἐὰν εἶχε ζῆσει μέχρι τῆς ἡλικίας μου! Ἦτον ἀρκετὰ εὐγενῆς ὥστε νά ἐπιτελέσῃ τὴν ἀναίρεσιν ταύτην!

Ἄλλὰ δὲν ἦτον ἀκόμη ὄριμος. Ἡ ἀγάπη τοῦ νέου στερεῖται ὀριμότητος, ἐφ' ᾗ καὶ μισεῖ τοὺς ἀνθρώπους καὶ τὴν γῆν. Ἐν αὐτῷ ἡ ψυχὴ καὶ αἱ πτέρυγες τῆς σκέψεως εἶνε ἀκόμη δεσμευσμέναι καὶ βαρεταί.

Ἄλλ' ὑπάρχει περισσότερο τὸ παιδικὸν εἰς τὸν ἄνδρα ἢ εἰς τὸν νέον καὶ ὀλιγωτέρα θλίψις· ἐννοεῖ καλλίτερα τὸν θάνατον καὶ τὴν ζωὴν.

Ἐλεύθερος διὰ τὸν θάνατον καὶ ἐλεύθερος ἐν τῷ θανάτῳ, θεῖος ἀπάρνητης, ἐὰν δὲν ὑπάρχει καιρὸς νά βεβαιώσῃ, ὅτι οὕτω ἐννοεῖ τὴν ζωὴν καὶ τὸν θάνατον.

Ὁ θάνατός σας ἂς μὴν εἶνε ποτὲ βλασφημία κατὰ τῶν ἀνθρώπων καὶ τῆς γῆς, φίλοι μου· τοῦτο ζητῶ ἐκ τοῦ μέλιτος τῆς ψυχῆς σας.

Τὸ πνεῦμα ὑμῶν καὶ ἡ ἀρετὴ ὑμῶν πρέπει ἀκόμη νά διαπυρῶσουν τὴν ἀγωνίαν σας, ὅπως ἡ πυρὰ τοῦ δύοντος ἡλίου φλογίζει τὴν γῆν : ἐὰν ὄχι, ὁ θάνατος ὑμῶν δὲν θά εἶνε ἐπιτυχία.

Οὕτω δ' ἐγὼ θέλω ν' ἀποθάνω ἵνα ἐξ αἰτίας ἐμοῦ ἀγαπήσετε περισσότερο τὴν γῆν, φίλοι· καὶ θέλω νά γείνω καὶ αὐθις γῆ ἵνα εὕρω τὴν ἀνάπαυσίν μου εἰς ἐκείνην, ἡ ὁποία ἐκύησέ με.

Τῇ ἀληθείᾳ ὁ Ζακρατούστρας εἶχεν ἕνα σκοπὸν, ἔρριψε τὴν σφαιρὰν του· τώρα, φίλοι, εἰσθε οἱ κληρονόμοι τοῦ σκοποῦ μου, πρὸς ὑμᾶς ρίπτω τὴν χρυσοῦν σφαιρὰν.

Προτιμῶ ἀντὶ παντός ἄλλου νά ἴδω ὑμᾶς ρίπτοντας τὴν χρυσοῦν σφαιρὰν, φίλοι μου! Καὶ διὰ τοῦτο παραμένω ἐπ' ὀλίγον ἀκόμη ἐπὶ τῆς γῆς : συγχωρήσατέ μου το!

Τάδε λέγει Ζακρατούστρας.

FRIEDRICH NIETZSCHE

Viele sterben zu spät und Einige sterben zu früh. Noch klingt fremd die Lehre : «stirb zur rechten Zeit!»

Ἀπόξενον ἀντηχάει ἡ διδασκαλία τοῦ Ζακρατούστρα : «Πέθανε στὸν καιρὸ ποῦ πρέπει!...» Ὁ θάνατος ἀτόμου, ξεχωρισμένον ἀπὸ τὸ σωρὸ τοῦ ἀγγελόζωου, ἔρχεται σὰν ἐξακολούθησι ζωῆς διαρκέστερης καὶ ζωῆς ἀνώτερης, ὅταν ἔρχεται στὸν καιρὸ του. Διπλὸς εἶταν ὁ θάνατος στὸ Νίτσε. Ὅταν τὸ Γεννάρη τοῦ 1889 στὸ σῶμα τοῦ Νίτσε ἐπέρχονταν ὁ ψυχικὸς θάνατος, ὕστερα καὶ συνέπειαι τῆς πνευματικῆς ἔντασις

καὶ κατακουράσεώς του, καὶ ὅταν πρὸ λίγων ἡμερῶν ἐπῆλθε καὶ ἡ τελικὴ ἀνάπαυση στὸ ἴδιο ἄχρηστο πλέον σῶμά του, πότε τάχα ἔπρεπε νὰ ἐπέλθῃ; "Α! Παγωμένοι αἰστάνομαι τὰ 11 αὐτὰ χρόνια, πού ἄψυχο κουφάρι ὁ Νίτσεσ παραμένει μαζί μας, νὰ εἶνε ἡ στερεότερη γέφυρα τῆς μετάβασής του στὴν αἰωνιότητα τὴν πολυαγαπημένη του, τὴν ὄνειρεμένη μητέρα τῶν ὄνειροπόθητων παιδιῶν του, ἀπὸ τὸν ἄκαιρο καὶ πρόσκαιρο τοῦτο συναγελασμό. Ναί, μέσα στὰ ἔντεκα αὐτὰ χρόνια ἔζησε τὸ πνεῦμα τοῦ Νίτσεσ· μέσα στὰ ἔντεκα αὐτὰ χρόνια ἡ ψυχὴ του ἔγεινε ἡ κεντρομόλος δύναμις τῶν περιπαθῶν ψυχῶν, περιπαθῶν γιὰ τὸ κάτι ἐκεῖνο ἀνέκφραστο τὸ βαθὺ, τὸ βαθύτερο καὶ ἀπὸ ὅ,τι ἡ ἡμέρα ἐσκέφτηκε....

... Ὁ Φρειδερίκος Γουλιέλμος Νίτσεσ γεννήθηκε στὶς 15 τοῦ Ὀκτώμβρου τοῦ 1844 στὸ Rūcken bei Lützen, χωριδάκι τοῦ Μέρζεμπουργκ στὴν Πρωσία, ὅπου ὁ πατέρας του εἶταν πάστορας καὶ διατηροῦσε στὸ σπίτι του τὶς αὐστηρὲς ἀρχὲς καὶ τὴν εὐαγγελικὴν ἠθικὴν τοῦ Χριστιανισμοῦ. Εἴκοσι πέντε χρονῶν ὁ Νίτσεσ τελειόφοιτος ἀκόμα τῶν κλασσικῶν σπουδῶν στὸ πανεπιστήμιον τῆς Λειψίας, ἀπὸ διατριβῆς του, ἀργότερα ἀπὸ τὸν ἴδιον ἀποκηρυγμένους, ἐκλήθηεν ἑκτακτος καθηγητῆς τῆς κλασσικῆς φιλολογίας στὸ πανεπιστήμιον τοῦ Μπάζελ τῆς Ἑλβετίας καὶ μετὰ ἕνα χρόνον (1870), ἀφοῦ προηγήθη τὸ πανεπιστήμιον τῆς Λειψίας χωρὶς ἐξετάσεις τὸν ἀνακήρυξε διδάχτορα, ἔγεινε ταχτικὸς καθηγητῆς. Μετὰ δύο χρόνια, ἀφοῦ ὑπηρέτησε πρῶτα στὸν πόλεμον τοῦ 1870 ὡς ἐθελοντῆς νοσοκόμος, δημοσίεψε τὸ περισπούδαστό του σύγγραμμα «Ἡ γέννησις τῆς Τραγωδίας ἢ Ἑλληνισμὸς καὶ πεσσιμισμὸς» βιβλίον βαθιᾶς ἐπίγνωσις καὶ βαθύτατης ἐπισκόπησις τοῦ Ἑλληνικοῦ πνεύματος, ἀνατρεπτικὸ καθιερωμένων παρατηρήσεων τόσο πού ὁ Μέλκοντορφ σὲ μιάν «Ἀπάντησιν εἰς τὴν Γέννησιν τῆς Τραγωδίας τοῦ Νίτσεσ» τοῦ ἐπιτίθεται μὲ βιαστικότητα καὶ εἰρωνικὰ βέβαια θέτει ἐπικεφαλίδαν «Μέλλοντος φιλολογία!» Κ' εἶναι ἡ «Γέννησις τῆς τραγωδίας ἀπὸ τὸ πνεῦμα τῆς μουσικῆς» τὸ μοναδικὸ βιβλίον πού ἐξέτασε ἀπὸ τὰ χρόνια δώματα τὴν Ἑλληνικὴν Ζωὴν καὶ τὴν Ζωὴν τοῦ μέλλοντος. Ἡ Διονυσιακὴ μέθη ξεχύνεται σὰν χεῖμαρος ὑμνητῆς τῆς Ζωῆς καὶ τῆς Δύναμις. Τὸ Ἀπολλώνιον φῶς εἶναι τὸ μουσικὸν μετάφερμα τῶν Διονυσιακῶν ὀργίων. Ὁ Σωκρατικὸς σκεπτικισμὸς ὑπονομεύει καὶ αὐτὴν τὴν ὑπαρξιν. Ἀντίστροφα διὰ τοῦ παρόντος στὸ μέλλον ἄς ἐνατενίσωμεν.... Καὶ μὲ τὴν intuition, βουτηγμένοι στὸνειρον, ἄς αἰστανθοῦμεν νὰ ζοῦμε στὴν παλιὰ Ἑλλάδα. Μὲ τὰ χεῖρα στὸν Ἀπόλλωνα σηκωμένα ἀναφωνοῦμε: «Μακαρισμένε λαὸ τῶν Ἑλλήνων! Πόσο μεγάλος πρέπει νὰ εἶναι ἀνάμεσά σας ὁ Διόνυσος, ὅταν ὁ Δῆλιος Θεὸς θεωρεῖ ἀπαραίτητα τέτια μάγια γιὰ νὰ γαίνει τῆ διθυραμβικῆς σας τρέλλα!» Καὶ μᾶς ἀπαντᾷ ἕνας ἀσπρογένης Ἀθηναῖος, κοιτάζοντάς μας μὲ τὰ ὑπέροχα μάτια τοῦ Αἰσχύλου: «Ὡ παράδοξοι ἀλλόφυλοι, πεῖτε καὶ τοῦτο λοιπὸν: πόσα ἔπρεπε νὰ ὑποφέρει ὁ μακαρισμένος αὐτὸς λαός, γιὰ νὰ μπορέσει νὰ γίνῃ τόσο ὠραῖος! Μὰ τώρα ἀκολουθεῖτε με στὴν Τραγωδίαν καὶ προσφέρετε θυσίαν μαζί μου στοὺς βωμοὺς καὶ τῶν δύο θεοτήτων!»

Εἶναι λοιπὸν ἡ ἀφετηρία τοῦ Νίτσεσ ἡ Ἑλληνικὴ ἀγωγή καὶ τὸ κλασσικὸν πνεῦμα. Καὶ τὸ σημεῖον τῆς ὁρμῆς, αὐτὸ καὶ παραμένει μέχρι τέλους ὁ συνεκτικὸς ἰσθὸς τῆς διακυμανθείσης ψυχῆς τοῦ Νίτσεσ. Ἀπὸ τὰ 1873 ὡς τὰ 1876 δημοσίεψε τὶς «Ἀχρονες παρατηρήσεις» σὲ τέσσαρα κομμάτια. Α^ο ὁ Δαβὶδ Στράους, ὁ ὀπαδὸς (der Bekenner) καὶ ὁ συγγραφεὺς. Β^ο Γιὰ τὴν ὠφέλεια καὶ τὴν βλάβην τῆς ἱστορίας γιὰ τὴ Ζωή. Γ^ο Ὁ Σοπενάουερ ὡς παιδαγωγός· καὶ Δ^ο Ὁ Ριχάρδος Βάγνερ στὸ Μπαῦρόιτ. Τὸ χτύπημα τοῦ διάσημου συγγραφέα τοῦ «Βίου τοῦ Ἰησοῦ», τῶν διαφορῶν κριτικῶν καὶ θρησκευτικῶν τοῦ ἄλλων ἔργων, τοῦ «Ὁ Ρωμαντικὸς στὸ θρόνον τῶν Καισάρων ἢ Ἰουλιανὸς ὁ ἀποστάτης» τοῦ «Βολταίρου» τέλος τῆς «Παλιᾶς καὶ νέας Πίστης» ἕνα δόγμα» ὅπου ὁ Στράους μέγας πολέμιος τῆς θρησκευτικῆς κοσμοειδέας, ζητεῖ νὰ στηλώσει παρήγορη θρησκείαν τὸν αἰσθητικὸν ὀπτιμισμὸν, ξεβγαλμένον ἀπὸ τῆς Τέχνης τὴ δημιουργίαν· τὸ χτύπημα τῶν ἱστορικῶν παραδόσεων καὶ σπουδῶν, πού καθιερῶνουν παράκαιρο σεβασμὸν καὶ λατρείαν στὰ πεθαμμένα καὶ στάπωμαρα· ἡ ἐξομολόγησις τῆς εὐγνωμοσύνης του στὸ βαθὺ σκεπτικόν, στὸ μεγάλο φιλόσοφον Σοπενάουερ, πού τοῦ ἄνοιξε διάπλατον τὸν ὀρίζοντα στὸν κόσμον τοῦ πνεύματος· ὁ μεγάλος θαυμασμὸς του στὸ Βάγνερ, ἄλλον σκεπτικόν: «τὸ δαχτυλίδι τοῦ Νιμπελοῦγκεν εἶναι ἕνα γιγάντιον σύστημα σκέψεως, χωρὶς τὴν ἀφαιρημένη φόρμα τῆς», ὅλα αὐτὰ εἶναι προσπάθεια τοῦ Νίτσεσ νὰ ἐξυψώσει στὴν πανύψηλη αἴσθησιν τὴν ιδέα ἑνὸς καινούργιου ἑνὸς μεγάλου καὶ δυνατοῦ Γερμανικοῦ πολιτισμοῦ. Στὰ 1878 καὶ 1879 δημοσίεψε τὸ ἐκτενέστατον σὲ δύο τόμους «Ἀνθρώπινο παρὰ πολὺ ἀνθρώπινο, βιβλίον γιὰ ἐλεύθερα πνεύματα», ἀρχὴ μῆς νέας σκεπτικῆς περιόδου τοῦ Νίτσεσ, ὅπου μιλεῖ μὲ ἀφορισμοὺς καὶ μὲ δογματικὰ ἀξιώματα:

... Was ich finde, was ich suche—
Stand das je in einem Buche?
Ehrt in mir die Narren Zunft!
Lernt aus diesem Narrenbuche,
Wie Vernunft kommt—«zur Vernunft»...(*)

στὶς «Ἀνακατωμένους σκέψεις καὶ ρητὰ» καὶ στὸν «Ὀδοιπόρον καὶ ὁ ἦσκιος του». Στὰ 1881 δημοσίεψε τὴ «Χαραυγὴν» καὶ στὰ 1882 τὴ «Χαρούμενη ἐπιστήμη (La gaya scienza)», περίοδον μεταβατικὴν στὸ πνεῦμα τοῦ Νίτσεσ, ἡ ἀρχὴ τῆς ἀπομάκρυνσός του ἀπὸ τὸ Σοπενάουερ, ἡ ἄρνησις γιὰ τὴ σωτήρια ἐπίδρασιν στὴν ψυχὴ τῶν ιδεῶν τοῦ πεσσιμιστοῦ διδασκάλου, τὸ ξεφάντωμά του ὡς ὑπερθεϊκοῦ προασπιστοῦ ὀλοῦθε στὴν Τέχνην, στὴν Πολιτικὴν, στὴν Ζωὴν, ὁ θυμὸς του γιὰ τὸ χριστιανο-ασκητικὸν καταστάλαγμα τοῦ Βάγνερ στὸν «Πάρσιφαλ», ὁ βίαιος ἀθεϊσμὸς του καὶ ἡ ἀντιθρησκευτικὴ του ἀναρχία. Καὶ ὁ Νίτσεσ στὰ 1883

(*) Τὸ ἀπρόκαμλλον αὐτὸ πεντάστιχον ἀπὸ τὸν ἐπίλογον τῶν «Ἀνακατωμένων σκέψεων» πού τὸ ἐβάλλαμε ἐπιτήδες πρωτότυπα γιὰ νὰ δεῖξομε καὶ τὸ μουσικὸν κηχαύλισμα τοῦ στίχου τοῦ σημαίνει: «Ὅ,τι βρίσκω, ὅ,τι ζητῶ—βρίσκονταν ποτε σὲ βιβλίον; Τιμῆσατε σὲ μένα τῶν τρελλῶν τὸ συναφι! Διδαχθεῖτε ἀπὸ τὸ τρέλλο μου αὐτὸ βιβλίον, πῶς ἐρχεται ἡ γνώσις ἀστὴ Γνώσις!»....

ἀρχίζει τὴ δημοσίευσή τοῦ «Ἐταί μιλῶσεν ὁ Ζακρατούστρας, βιβλίον γιὰ ὅλους καὶ γιὰ κανένα» μὲ τὸ πρῶτο μέρος του καὶ τὴ συνεχίζει ἐξακολουθητικὰ μὲ τὴ δημοσίευσή καὶ τῶν τεσσάρων μερῶν του ἕως στὰ 1885. Εἶναι ἡ τρίτη περίοδος τοῦ πνευματικοῦ ζετυλίγματος τοῦ Νίτσε, ἡ οὐσιαστικώτερη καὶ ποιητικισυμβολικώτερη· εἶναι ἡ ἐποχὴ τῆς δαιμονιότητάς του πολλὰς φορὰς ἐρχόμενης ὡς τὴν ἀκρότητα τοῦ βιαίου, ἐνίοτε συγχυζόμενης στὰ πέραν μὲ τοῦ παραλογισμοῦ τὸ σωρεῖται. Εἶναι ἡ περίοδος ποῦ ἔγραψε τὸ «Πέραν τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ κακοῦ», τὴ «Γεννεαλογία τῆς ἠθικῆς ἐπίθεσης», τὸ «Βάγνερ ὑπόθεσις, μουσικὸ πρόβλημα», τὸ «Εἰδῶλον βασίλειμα ἢ πῶς φιλοσοφεῖ κανεὶς μὲ τὸ σφυρί», τὸ «Ὁ Νίτσε ἐναντίον τοῦ Βάγνερ» μὲ συλλογὴν παλιῶν—πολλῶν ποῦ φτάνουν ὡς τὰ 1877—γραφημάτων του ὅχι χωρὶς προσοχὴ ἐκλεγεμένων, τὸν «Ἀντίχριστο, δοκιμὴ μίλις κριτικῆς τοῦ Χριστιανισμοῦ» καὶ ἄλλων ἀτέλειωτων ἀκόμα καὶ ἀδημοσίεωτων ἔργων. Εἶνε ἡ ὑπερέντασις τῶν διανοητικῶν δυνάμεων πλέον, ποῦ ὡς σήμερα ὁ ἀνθρώπινος νοῦς δοκίμασε. Ὁ Νίτσε δὲν ζεῖ πλέον στὴ σφαῖρα τοῦ ἐπιγείου κύκλου· καταλαμβάνεται ἀπὸ φρικώδεις ἀγρόπνιες καὶ προσπαθεῖ νὰν τίς πολεμήσει ὅχι πλέον μὲ τὴ θέλησιν, ἀλλὰ μὲ τὰ δραστικώτερα ὑπνωτικά. Ἡ παλιά του ἀρώστεια, ἡ ἀπὸ τὰ 1879 ποῦ τὸν ἄραξε, μὲ πάθησι τῶν ματιῶν μὲ συνεχεῖς δυνατοὺς πόνους τοῦ κεφαλοῦ τοῦ δυναμόνει καὶ τέλος μὲ νύχτα στὶς ἀρχὰς τοῦ 1889 ὁ Νίτσε παύει νὰ ζεῖ ψυχικὰ· τὸ πνεῦμα του ἄφησε τὸ σῶμα του· εἶναι πλέον ἕνας ἡσιος ἄψυχος, μετακοιζόμενος χωρὶς ἐπίγνωσι ἀπὸ τὸ Τουρίνο στὸ Μπάτζελ καὶ ἀπὸ τὴ Γιένα στὸ Νάουμπουργκ, ὅπου ἡ οἰκογένειά του τὸν ἐδέχτηκε, ὡ εἰρωνία τῶν ἡμερῶν! νεκρὸ νὰ ζεῖ τὸν ἀθάνατο!...

Γιὰ μὲνα δὲν ὑπάρχει κωδικοποιημένο Νίτσεικὸ φιλοσοφικὸ σύστημα. Γιὰ μὲνα ὑπάρχει ὅλοσθε ὑπνοουμένον. Ὁ Νίτσε, ὅπως οἱ ἰδρυταὶ θρησκείων δογματίζει. Ἀλλὰ ὁ Νίτσε δὲν εἶναι κ ὄ ρ ι ο ς· δὲν θέλει ὀηλαδὴ νὰ εἶναι· καὶ αὐτὸ εἶναι τὸ ἐξαιρετικὸ, τὸ μοναδικὸ, τὸ ἀκατανόητο γιὰ τὸ μεγαλεῖο του μυστήριον τοῦ Νίτσεικου δογματισμοῦ. Εἶτε δὲν κατανόησα ἐγὼ τὸ Νίτσε, εἶτε ναί, δὲν θὰ ἐπιτραπῆ σὲλευτερο πνεῦμα ναφορῆσαι τὸ Νίτσεικὸ πνεῦμα. «Χάστετέ με καὶ τὸν ἑαυτὸ σας εὑρετε...» διδάσκει ὁ Ζακρατούστρας. Ἀπὸ καὶ ὀρμώμενοι δὲν ἀκούμε πιά τὴν ἀτόφια καλιὰ, ἀλλὰ τὴν ἀπόβαθη μουσικὴ συμφωνία ποῦ κατακυλάει στὸ πνεῦμα μας. Ὁ Νίτσε δὲν θέλει νὰ εἶναι κ ὄ ρ ι ο ς. Δὲν ζητεῖ τὴν ὑπεροχὴν διὰ τοῦ πολέμου, ἀπλῶς ὡς ὑπεροχὴ καὶ καταστάλαγμα του ὡς δεσπότη καὶ κυρίου. Τὸ ἐ γ ὼ στὸ Νίτσε δὲν εἶναι ὁ σκοπός, ἀλλὰ ἡ ἀφορμὴ. Ἡ ἀπομόνωσις δὲν εἶναι ἡ ἀσκητικὴ ἀνάπαυσις τοῦ χριστιανικοῦ ὀγματος. Ὁ Νίτσε παντοῦ καὶ πάντα πολεμᾷ. Δὲν ἐννοεῖ οὔτε τὸ ξεκούρασμα. Ὅ,τι χαλαρόνει τὴν ἐξέλιξι, ὅ,τι ἀδυνατίζει τὴ Ζωή, εἶναι πρόσκομμα ποῦ πρέπει νὰ γαρρμιστεῖ. Ἡ ἀπομόνωσις του εἶναι ὅπως ἡ ἀπομόνωσις τοῦ Ἥλιου. Τὸ ἐγὼ, ἡ κυρία κατίσχυσις τοῦ ἀληθινὰ δυνατοῦ εἶναι ἡ Ἠλιακὴ κυριαρχία: «Δὲν ζεῖ τὴν εὐτυχία

τοῦ λαμβάνοντος.» Ὁ δυνατὸς δὲν ἀποβλέπει στὸ νὰ πέρνει, ἀλλὰ σκορπάει καὶ χύνει καὶ ὀρει, χωρὶς νὰ καταδέχεται νὰ ὑποβλέπει στὴν ἀνταπόδοσι. Εἶναι ὁ Ἥλιος ὁ παντοδύναμος, ἡ πηγὴ τῆς Ζωῆς τοῦ συστήματός του.

Κ' ἔτσι ὁ ὑ π ε ρ ἄ ν θ ρ ω π ο ς φαίνεται σὰν ὄν μ' ὀρισμένη φυσιολογικὴ ὑπόστασις: Ἀλλοίμονον, ὅχι! Ὁ ὑπεράνθρωπος εἶναι ἰδανικὸ τοῦ ἐκάστοτε ἀνθρώπου. Ἰδανικὸ μὴ ζητούμενο στὴν πέραν, ἀκόμα μακρῆτερα στὴ μεταφυσικὴ στὴν ὑπερπέραν περιοχὴ τῆς οὐσίας, ἀλλὰ ἰδανικὸ ὑποβαλλόμενο στὴν ψυχὴ ἀπὸ τὴ Ζωή, στὸ παρὸν ἀπὸ τὸ μέλλον. Κι' αὐτὸ εἶναι ἡ ὑπέρτατη ἠθικὴ. Ὁ Νίτσε δὲν ἐξήρησε στὰ μεταφυσικὰ φτερουγίσματα, θέλοντας νὰ ἐνωθῆ μὲ τὰ πνεύματα. Δὲν ὑποβάλλει τὴ μετὰ θάνατον ἡρεμία καὶ νιρβανικὴ μακαριότητα, ὅπως ὁ Βουδδὰς ἢ ὁ Σοπεργάουερ, οὔτε τὴν ἀνταπόδοσι μὲ τόκο τῶν ἀγαθῶν ἐπὶ τῆς Γῆς πράξεων στὴν ἀνάερσι, στὴν ἀνυπόστατη μέλλουσα Ζωή, ὅπως ὁ Χριστὸς ἢ ὁ Μωάμεθ. Γι' αὐτὸν εἶναι ἡ Γῆς ὁ κόσμος καὶ ἐπὶ τῆς Γῆς ὁ Θεὸς καὶ στὴ Ζωὴ μας ἡ αἰωνιότητα. Εἶναι ἡ ὑπέρλαμπρη δόξα ἡ Ζωὴ καὶ ἡ ἡδονὴ τοῦ κόσμου, ὀηλαδὴ τῆς Γῆς τὸ βαυτερο ὄνειρο, ποῦ θὰ ἔδραπαν καὶ τὰστρα ἀκόμα. Κ' ἔτσι ἡ ἀπαισιοδοξία ὀλων τῶν θρησκείων καὶ τῶν φιλοσοφικῶν πανοραμμάτων, αὐτὴ εἶναι ὁ κρυφὰ μπισμένος διάβολος, ὁ ἄλλως θεὸς τῆς παράδοσις.

Ἄλλως τε τὰ ὀμα τοῦ ὑπεράνθρωπου θὰ ἐσυγχίζονταν, ὅπως πάντα συγχίζεται καὶ ὁ ἐ γ ὼ ἱ σ μ ὀ ς ὁ Νίτσεικὸς πρὸς ὀλους τοὺς ἐγωῖσμούς εἶτε ἀπὸ τὸ Στίρνερ ζεβγαίνουσι εἶτε ἀπὸ τὸν Ἐμερσον εἶτε ἀπὸ ὀποιον ἄλλον. Κ' ἐγὼ, σὰν οἱ κεντοῦρες τοῦ ὑπεράνθρωπου γιὰ πρώτη φορὰ μὲ παρουσιάστηκαν, θυμήθηκα τὸν ἐ ξ α ἱ ρ ε τ ἱ κ ὀ ἀνθρώπο τοῦ μεγάλου μυθιστοριογράφου Δοστογιέφσκη, (*) ποῦ, ἀπέναντι τοῦ σ υ ν η θ ἱ σ μ ἑ ν ο υ ἀνθρώπου, τοῦ ὑποκείμενου στὴν πειθαρχία, στὸ νόμο, τοῦ πληρόντος καθε παράβασις του, ἔχει τὸ ἠθικὸ δικαίωμα σὲ κάθε ἐγκλημα. Ἀκόμα θυμήθηκα τὴ μεγάλη καὶ μοναδικὴν ἐποχὴ τῆς Ἀναγεννήσεως στὴν Ἰταλία, ποῦ πράγματι οἱ ἐξαιρετικοὶ ἐκεῖνοι ἄνθρωποι κιστάνονται νὰ ἔχουν καὶ τὸ ἠθικὸ δικαίωμα στὸ ἐγκλημα καὶ τὸ νομικὸν ἀκόμα. Κ' εἶδα ἀργότερα πῶσο ὁ Νίτσε αὐτὸς τὴν ἐποχὴν ἐκεῖνη ὄνειρεῖται. Τὸ ζήτημα τῆς Ἀναγεννήσεως, λέγει στὸν «Ἀντίχριστο» εἶναι τὸ ζήτημά μου. Βλέπει κατὶ σὰν ὀρμα μεγαλοφάνταστο καὶ ὑπερβολικὰ παράδοξο, ὀλεσις τίς θεότητες τοῦ Ὀλύμπου σὰν νὰ εἶχαν ἀφορμὴ νὰ γελῶν τὰθάνάτους τὰ γέλοια, βλέπει—τὸν Κ α ἱ σ α ρ α Β ὀ ρ -

(*) Ὁ ἴδιος ὁ Νίτσε στὸ «Εἰδῶλον βασίλειμα» στὸ κεφάλαιον «Ὁ κκοῦργος καὶ τί τοῦ συγγενεῖου» ὀμολογεῖ πῶς ἀπὸ τὸ Δοστογιέφσκη τὸ μοναδικὸ ψυχολόγο εἶχε κατὶ νὰ μάθει ἀνήκει, λέγει στὶς ὀκαίστερες εὐτυχίες τῆς Ζωῆς μου, πολὺ περσότερο ἀπὸ τὴν ἀνακάλυψι τοῦ Στένδαλο. Γιὰ τὸν ἐξαιρετικὸν ἄνθρωπο διὰ Δοστογιέφσκη «Ἐνοχὴ καὶ ἐξίλασις» τρίτο μέρος, πέμπτο κεφάλαιον.

(*) Ὁ Μακιαβέλλης εἶναι ἡ φιλοσοφικὴ ἔκφρασις τῶν ἰδεῶν τῆς Ἀναγεννήσεως, ὅπως ὁ Λούθηρος τῆς Μεταρρ῀θμισις. Κι' ἄλλα ἔργα του εἶναι ἀξιοθαύμαστα, ἀλλὰ τὸ πρότυπο τοῦ πρίγκηπα στὸ «Il principe» ἡ μεγάλη εἰκόνα ὀηλ. τοῦ Καίσαρα Βόργια εἶναι τὸ μεγάλο ἀριστοῦργημα τῆς αἰτιολογίας τῆς σκληράδας.

για ὡς πᾶπαν... Καὶ τὸν Καίσαρα Βοργία χαρακτηρίζει ἄλλου ὑπεράνθρωπο. (*) Δὲν ἐννοεῖ τίποτε πού δὲν ἐπιτρέπεται σάνθρωπο πού θάναστέλωνε βέβαια τῇ Διονυσιακῇ μέθῃ, ὁδηγὸ τῆς κίω νιας ἐπιστροφῆς, δυνατὸ πού θά ἐγκρέμιζε τὸ παραλυτικὸ χτήριο τοῦ Χριστιανισμοῦ. Καὶ λοιπὸν αὐτὸ, ἂν ὁ Καίσαρας Βόργιας ἐγίνεταν πάπας, θά ἔφερε τὴ νίκη, πού σήμερα μονάρχος ὁ Νίτσε λαχταράει.

Ὅμως οἱ πρῶτες μου αὐτὲς ἀναπλάσεις ὑποχώρησαν στὴ γνησιότερη ἀντίληψη τῆς συμβολικῆς μορφῆς τοῦ ὑπεράνθρωπου. «Εἶμαι ἓνας διαλαλητῆς τ' ἀστροπελεκίου καὶ μιὰ βχερὶὰ σταλαγματιὰ ἀπὸ τὸ σύγνερο, λέγει ὁ Ζαρατούστρας, ὅμως αὐτὸ τ' ἀστροπελέκι λέγεται ὑπεράνθρωπος». Ὁ ὑπεράνθρωπος δὲν ἔχει ὠρισμένη μορφή. «Ἄλλοτες εἴσατε μαίμουδες, μὰ καὶ τώρα ἀκόμα ὁ ἄνθρωπος εἶναι περισσότερο μαίμου ἀπὸ οποιαδήποτε μαίμου». Μέσα στὸν ἄνθρωπο εἶναι ἡ μαίμου κι ὁ ὑπεράνθρωπος· δυστυχῶς καὶ τὸ σκοινὶ ἀπάνου ἀπὸ τὴν ἄδυσσο, τὸ σκοινὶ τὸ τευτωμένο ἀνάμεσα ζῶου κ' ὑπεράνθρωπου. «Ὁ ὑπεράνθρωπος εἶναι ἡ αἵσθησις τῆς Γῆς». Εἶναι λοιπὸν, ὀφείλει νὰ εἶναι τὸ ἐξελισσόμενον ἰδανικὸ τοῦ ἐξελισσόμενου ἀνθρώπου. Κἔτσι ὁ ὑπεράνθρωπος θά εἶναι καὶ κακοῦργος, ὁ κακοῦργος τῶν ἐγκλημάτων πού διαχύνουν τὸ δυναμικὸ ρευστὸ τῆς Ζωῆς. Ὁ διηνεκὴς πόλεμος γιὰ τὴν κατῆχουση τῆς ἡδονῆς τῆς Ζωῆς, πού κατέχει τὴν αἰωνιότητα, δὲν ἐπιτρέπει τὴν προσόρμησι στὰ λιμάνια τῆς ἡσυχίας. Ἄν ὁ ὑπεράνθρωπος εἶτε μόνιμο ἰδανικὸ εἶτε μόνιμη φυσιολογικὴ μορφή, θά ἐσάπιζε κάποτε, καὶ θά ἀναγκάζονταν ἔτσι ἓνας ἄλλος Νίτσε νὰ ἔλεγε τότες στοὺς ὑπεράνθρωπους: «Εἴσατε μιὰ φορὰ ἄνθρωποι μὰ καὶ τώρα ὁ ὑπεράνθρωπος εἶναι περισσότερο ἄνθρωπος ἀπὸ τὸν ἄνθρωπο». Ὅχι! Ἐτσι διαστάνομαι τὴν πνοὴ τοῦ ὑπεράνθρωπισμοῦ, πού μάντρευεὶ καὶ μέμφυχώνει καὶ με ζωντανεύει, τὴν κυμαινόμενη, ὅταν περνάει κι ἀπὸ τίς ἱστορικὲς μορφές, νὰ ξεχύνεται κι ἀπὸ τὸν Καίσαρα Βοργία. Καὶ τὴν αἵσθησι τῆς ὡς τώρα τελειότερης ἠθικῆς, τῆς ἠθικῆς τοῦ ὑπεράνθρωπου, τοῦ πνίχτι τῆς ἀμαρτίας, ὁμολογῶ πὺς στὸν τόπο μας δὲν τὴν αἰστάνομεν. Ὁ Νίτσε στὴν ψυχῇ μου δὲν νικοῦσε τὸ Σοπερχάουερ, γιατί ἤμουν γεννημένος κι ἀναθρεμένος στὴν Ἑλλάδα. Ὁ Νίτσε δὲν κατῆχε ἀκόμα νὰ σαρκοποιήσει μέσα μου τὴ βαθεῖα γλύκα τῆς Ζωῆς, πού μὴν αὐγῇ ἔτυχε νὰ μοῦ χαμογελάσει. Μέσα στὰ ἐδάφη τῆς Γερμανίας κι ὄχι ἀμέσως ἄναψαν τὰ μάτια μου στὸ ὑπερλαμπρότατο φῶς καὶ δὲν ἐκλείσαν ἀπὸ τὸ θάμπος. Ἐσφύζε γύρω μου ἡ Ζωὴ κ' ἡ ἡδονὴ τῆς ἐκεῖ. Ἐκεῖ αἰστάνθηκα τὴ δύναμη καὶ τὴν αἰωνιότητα πού δίνει. Κι ὅταν ἡ τάση τῶν Γερμανικῶν ὀνείρων καὶ τῆς Γερμανικῆς Ζωῆς μου φανερώθηκε στὸ ζετύλιγμά της, τότες εἶδα πὺς ὁ Νίτσε δὲν εἶταν, πάρεξ ὁ φιλοσοφικὸς ἀντιπρόσωπος τῆς σημερινῆς Γερμανίας, ὁ ποτισμένος ἐξιδανιστῆς τῶν ἔργων ἑνὸς ἀληθινὰ ὑπεράνθρωπου, τοῦ Μπίσμαρκ.

Καὶ ἀλήθεια παρακολουθεῖ ἡ φιλοσοφικὴ αἰτιολογία τῆς Γερμανικῆς ζωῆς πάντα. Ὁ Νίτσε εἶναι ὁ σημερινὸς καὶ τοῦ μέλλοντος ὁ φιλόσοφος. Κ' ἡ ἐξέλιξι τῆς ἀποκάλυψης του φέρει ὁλοῦθε τὴ σφραγιδα τῆς ἀναγενώμενης συνακόλουθα Γερμανικῆς δυνάμεως. Ἡ Διονυσιακὴ μέθη γεννιέται

μὲ τὸ νικηφόρο πόλεμο, κι ὁ πόλεμος εἶταν καὶ τοῦ Αἰσχύλου ἢ ὑπεροχής. Οἱ ἀφορισμοὶ καὶ τὰξιδώματα, ὁ ὑπερεθνικὸς ἐνθουσιασμός, τὸ γιγάντιο ἐνδιαφερόμενο γιὰ τὴ Γερμανία—τὴν ἐνωμένη πλέον δυνάμη—εἶναι ὁ ἐξεγειρόμενος ὄργασμός τοῦ γερμανικοῦ ἐγώ, τοῦ πρωτοστάτη στὴν πολιτικὴ κίνησι τῆς Εὐρώπης· εἶναι ἡ συμμαχία τῶν τριῶν αὐτοκρατόρων. Καὶ ἡ κατάστασι πού δημιουργήθηκε μετὰ τὸ συνέδριο τοῦ Βερολίνου, ἡ ἀρχὴ τῆς στρατοκρατίας, ἡ ἐντασι τῶν δυνάμεων τῶν κρατῶν, ὁ σοβαρῶτερος καὶ γιγαντωδέστερος καὶ καθημερινὸς πόλεμος τῶν τελευταίων χρόνων, τὸ ἀνθρωπινότερο κ' ἐξυγιαντικότερο τοῦτο ἔργο τοῦ Μπίσμαρκ, ἐντείνει καὶ τοῦ Νίτσε τὸ πνεῦμα καὶ κωδικοποιεῖ φιλοσοφικὰ, μεταρσιωτικὰ, ὑπερσομβολικὰ γιὰ μιαν αἰώνιαν ἀνακούφιση, τὴν ψυχῇ τοῦ ἔργου τοῦ Μπίσμαρκ καὶ γένεται ἔτσι ὁ διδάσκαλος τῆς κίω νιας ἐπιστροφῆς.

Ὁ Νίτσε στὴ σφαῖρα τοῦ λόγου, ὅπως ὁ Μπίσμαρκ στὴ σφαῖρα τοῦ ἔργου εἶναι ἡ συσσωματοποίηση ὄλων τῶν ἀξιῶν. Γύρωθι του δὲν ὑπάρχουν φράχτες. Ὅλα πέφτουν κάτω ἀπὸ τὸ χτύπημα τοῦ σφυριοῦ του. Τὰ στιγμῖνα ἰδανικὰ καὶ τὰ κάτοπτρα πού ἀντακλῶνται τὰ ἰδανικὰ. Εἶναι ὁ πολεμιστῆς πού δὲν ἀναπαύεται καθόλου. Δὲν ξεχάνει τὴν Καπούα, πού δηλητηριάζει τὸν Ἀννίβα: «Ἀδέρφια μου στὸν πόλεμο» «μόνον ὁ πολεμιστῆς εἶναι ἐλεύτερος». Μόνον ὁ ἐλεύτερος ζεῖ! . . .

Κἔτσι ὁ Νίτσε περιφρονεῖ τὸ πλῆθος, τὸ ἀγελοῦζον ὅπως τὸ λέγει, τὸ ἀρχοντομανιακὸ, τὸ ἀνελεύτερο, τὸ διψασμένο γιὰ εὐτυχίαν. Ὅμως δὲν θά τὸ ἀφίσει ἡσυχῶ· θὰν τοῦ δεσμεψῇ τὸ ἐνστιχτο, ὅταν δὲν θά μπορεῖσι νὰν τοῦ ζυπνήσῃ τὴ μεγάλη λαχτάρα. Καὶ θά στριμώξει στὸ στρατό του τίς ἀγέλες, ἓνας αὐτὸς ὁδηγός τους καὶ θά κρατήσῃ τὴν ἐλευτερίαν τοῦ συνόλου ἔτσι, γιὰ νὰνανεβεῖ τὰ σκαλοπάτια τῆς ἡδονῆς τῆς Ζωῆς.

••

Καὶ θέλω νὰ πῶ, πὺς φαίνονται σάν πανόραμα μου οἱ δυὸ τοῦ Γερμανικοῦ πνεύματος κολοσσοί: Ὁ Γκαίτες κι ὁ Νίτσε. «Ὁ Γκαίτες, λέγει ὁ Νίτσε, ὅ,τι ἤθελε, εἶταν ὁ λόγος τῆς ἀ». Δὲν εἶναι ἀποκάλυψι ὁ λόγος αὐτός. Ἄλλ' ὁ Γκαίτες εἶταν αὐτὸς ὁ ἴδιος ὁλόγητα. Στηριγμένος στὴ Γῆς ἀπλώθηκε στὸ σύμπαν. Δὲν ὑπάρχει περιοχὴ πού νὰ μὴν τὴν ἐπιασε. Ὁ Μιχαὴλ Ἀγγελος μιὰ φορὰ στὴ Καράρρα ἐλόγησε νὰ στηλόσει ἀγαλμα ἀπάνου στὸ βουνὸ παμμέγιστο, σάν νὰ ἐστηρίζονταν μόλις στὴ Γῆς. Τέτιοι εἶνε ὅλοι οἱ λογιζομὸι τοῦ Γκαίτε. Ὁ πόθος του

(*) Γιὰ νὰ φανεῖ πὺς ἔκρινε καὶ κατέκρινε ὁ Νίτσε παραθέτομε ἀπὸ τὸ «Ζήτημα τοῦ Βάγκερ» τί λέγει γιὰ τὸν Πάρτσιφελ, τὴ ἀρετηρία τῆς ἐπιθέσεώς του: «... Τὸ τελευταῖο του ἔργο εἶναι σ' αὐτὸ τὸ παμμέγιστό του ἀριστοῦργημα. Ὁ Πάρτσιφελ θά κρατεῖ αἰῶνια τὴ θέση του στὴν τέχνη τοῦ ἐξολογιάσματος... Τὸ θαυμάζω αὐτὸ τὸ ἔργο· λαχταροῦσα νὰν τὸ εἶχα καμωμένο ἐγὼ ὁ ἴδιος καὶ γιατί δὲν τὸ ἔχω τὸ ἐνωῶ...» Ἀπὸ τέτια κατανόησι ἡ ἐπιθεσι ἐξαχνίσει καθε ἔκφρασι καὶ συγκινεῖ ἡ εἰλικρινεῖα τῆς τὰ μυχαιότατα πλέον παλάτια τῆς ψυχῆς, πού θρονιάζει ἡ πίστις τῆς...

δασκίξει τὰ βάθη καὶ τὰ ὕψη. «Δὲν εἶναι γεγονός Γερμανικό, λέγει ὁ Νίτσε γιὰ τὸ Γκαίτε, ἀλλ' Ἑυρωπαϊκό». Εἶνε κάτι παραπάνου εἶναι ἡ προσωποποίηση τῆς καθολικότητος καὶ ἡ συγκέντρωσις χρόνου καὶ τόπου, εἶναι ὁ αἰώνιος.

Κ' ἔτσι ὁ Νίτσε στὸ καθολικὸ γινόμενον τῶν εἰδώλων(*) ποῦ ὁ χρόνος καὶ ἡ ἱστορία ἔστησε, ξεχωρίζει ἰδιαίτερα τὸ Γκαίτε. Τοῦ βρῆκε καὶ ἀπὸ τὰ Ζητήματά του. «Ἐνα πνεῦμα γινόμενον τόσο ἐλεύθερο στέκεται μὲ χαρούμενο καὶ ἐμπιστευμένο Φαταλισμὸ ἀνάμεσα σὲλα, στὴν πίστιν, καὶ ἡ μοναχὴ κατηγορία του θὰ εἴταν ἡ ἐν πᾶσι δῶλων ἀπολύτρωσις καὶ ἐπιβεβαίωσις—ὁ Γκαίτε δ' ἐν ἀρνεῖται πλέον...» Κι ὁ Νίτσε ἐξακολουθεῖ ἀλλὰ αὐτὴ ἡ πίστις εἶναι ἡ πανύψηλη καὶ ἀπ' ὄλες τις δυνατὲς πίστις· αὐτὴν ἐγὼ ἐβάρισα μὲ τὸνομα τοῦ Διονύσου.

Καὶ διαιστάνεται κανεὶς συμαζεύομενη τὴν ἔκτασιν τοῦ Νίτσε νὰ ἔχει μιὰ θεὰ στὴν καθολικότητα τοῦ Γκαίτε. Ὁ Νίτσε εἶναι σὰν μέρος τοῦ Γκαίτε, ἀλλὰ τόσο ἀνεπτυγμένο στὴν ἀτομικότητά του, ποῦ εἶναι αὐτὸς πλέον! Εἶναι ἡ Γῆς τοῦ Ἡλιακοῦ συστήματος. Ἡ καὶ ἀλλιῶς θὰ αἰστάνομουν, θὰ ἐβλεπα δηλαδὴ σὰν ὄραμα μεγαλοφάνταστο, τὸ Νίτσε ὅχι στὴ Γῆς στηριγμένο νὰ πλῶνεται στὰ σύμπαντα, ἀλλὰ ἀπὸ τὰ σύμπαντα διαχυμένο νὰ συγκεντρώνεται στὴ Γῆς.

Καὶ τὸ συνοπτικὸν, τὸ ἀτελὲς αὐτὸ σημείωμα—ὁ Νίτσε μόνον αὐτοῦ υποβάλλεται—θὰν τὸ κλείσω μεταφορῶντας λίγα τοῦ Νίτσε στὸ Γκαίτε. Εἶνε ἀπὸ τὸ τελευταῖον του καταστάλαγμα καὶ τόσο ἀναγκαῖον γιὰ τὸ ἄρθρον μου. «Ὁ Γκαίτε εἶναι ὁ τελευταῖος Γερμανὸς ποῦ σέβουμαι. Θὰ εἶχε αἰστανθεῖ τρία πράγματα, ποῦ αἰστάνομαι, — καὶ συννενοούμεθα ὑπεράνω τοῦ «Σταυροῦ»... Συχνὰ μὲ ρωτοῦνε γιὰτὶ κυρίως γράφω γερμανικὰ· χειρότερα δὲν θὰ διαβάζομουν πουθενὰ ἀπὸ τὴν πατρίδα μου. Μὰ τέλος ποῖος ξέρει καὶ ἂν τὸ ἐπιθυμοῦσα σήμερα νὰ διαβάζομαι;—Νὰ δημιουργεῖς πράγματα, ποῦ ὁ χρόνος τοῦ κάκου νὰ κλονίζει τὰ δόντια του· κατὰ τὴν φόρμα, κατὰ τὴν οὐσίαν γιὰ νὰ ἐνοχληθεῖ μιὰ μικρὴ ἀθανασία—ἀρετὰ μετριόφρων δὲν εἶμουν ἀκόμα, λιγώτερα νὰ ζητῶ ἀπὸ μένα. Οἱ μορφὲς τῆς «Αἰωνιότητος»(*) εἶνε ὁ ἀφορισμὸς, τὰ ποσθήματα, ὅπου ἐγὼ εἶμαι ὁ πρῶτος μὲς τοὺς Γερμανοὺς διδασκάλους (Meister). Ἡ φιλοδοξία μου εἶναι νὰ λέγω δέκα φράσεις ὅ,τι κάθε ἄλλος θὰν τὸ ἔλεγε σὲνα βιβλίον, — ὅ,τι κάθε ἄλλος δ' ἐν θὰν τὸ ἔλεγε σὲνα βιβλίον.

*Ἐδῶκα στὴν ἀνθρωπότητα τὸ βελύτερον βιβλίον ποῦ κατέχει· τὸ Ζαρτρούστρα μου....»

17 τ' Αὐγούστου 1900

Γιάννης Α. Καμπύσης

(*) Βλέπε καὶ «Διονύσου διθύραμβος» ποιήματα τοῦ Φρειδερίκου Νίτσε μεταφρασμένα ἀπὸ τὸν Γιάννη Καμπύση. Τὸ βιβλίον περιέχεται καὶ διὰ τοῦ γραφείου μας.

ΠΑΡΑΔΟΣΕΩΝ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟΝ*

ΥΙΟ Η. G. WELLS

Οἱ Δάδιδσον ἐνοικίασαν ἓνα κυλιόμενον ἀνάκλιτρον, τὸ ὅποιον ἐπρόκειτο νὰ ἐδηγῆ ἓνας ἐξάδελφός των, πτωχὸς ἄνθρωπος, κωφὸς καὶ ἐπίμονος, ὀνομαζόμενος Ὁστερ, καὶ τὸν ὅποιον περιεμάζευσαν εἰς τὸ σπίτι των ἀπὸ οἶκτον. Ὁ Ὁστερ εἶχεν ἰδεάν ὅλως παράδοξον διὰ τοὺς ὑγεινοὺς περιπάτους. Μίαν φοράν, ἡ ἀδελφή μου, ἐπιστρέφουσα ἀπὸ τὸ νοσοκομεῖον τῶν σκυλιῶν, τοὺς συνήτησεν εἰς τὸ Κάμδεν Τάουν, πλησίον τοῦ Βασιλικῆς Σταυροῦ. Ὁ Ὁστερ ἔσπευε τὸ ἀνάκλιτρον ἤσυχος, ἐνῶ ὁ Δάδιδσον, προφανῶς πολὺ τρομαγμένος, ἐδοκίμαζε μὲ χειρονομίας ἀβεβαίας τυφλοῦ νὰ προσελκύσῃ τὴν προσοχὴν τοῦ ὀδηγοῦ του.

Ὅταν ἤκουσε τὴν φωνὴν τῆς ἀδελφῆς μου, ἤρχισε νὰ κλαίῃ.

— Ὡ βγάλτε με ἀπ' αὐτὸ τὸ φοβερὸ σκοτάδι, βγάλτε με ἀπ' ἐδῶ, ἀλλιῶς θὰ πεθάνω, ἰκέτευε ζητῶν νὰ πιάσῃ τὸ χεῖρ της.

Τοῦ ἦτον ἀπολύτως ἀδύνατον νὰ ἐξηγήσῃ τί εἶχε, ἀλλ' ἀδελφή μου ἀπεφάσισε νὰ τὸν ἐπαναφέρου εἰς τὴν οἰκίαν καὶ μετ' ὀλίγον ἐνῶ ἀνέβαινε πρὸς τὸ Χάμστεδ, ἡ φίλη τὴν ὅποιαν ἐδοκίμαζε τὸν ἀφῆκε ὀλίγον κατ' ὀλίγον. Ἦτον ὥρατι, ἔλεγε, νὰ ξαναβλέπῃ κανεὶς τ' ἀστέρια, μολοντί ἦτο μεσημβρία καὶ ὁ ἥλιος ἐμεσουράνει.

— Ἐνόμιζα, μοῦ ἔλεγεν ἀργότερα, ὅτι ἐφερόμην ἀκαταμαχῆτως πρὸς τὰ κύματα. Κατ' ἀρχὴν δὲν ἐφοβήθηκα . . . Φυσικὰ ἦταν νύχτα . . . καὶ μιὰ νύχτα χαριτωμένη.

— Γιατὶ φυσικὰ, ἠρώτησα, διότι αὐτὸ μοῦ ἐφαίνετο παράδοξον.

— Βέβαια, εἶπε, εἶνε πάντα νύχτα ἐκεῖ ὅταν ἐδῶ εἶνε ἡμέρα . . . Τέλος πάντων, πηγαίναμε κατ' εὐθείαν στὸ νερὸ, ποῦ ἦταν ἤσυχος καὶ ἔλαμπε στὸ φῶς τοῦ φεγγαροῦ . . . ἓνα κύμα ἀθεώρατο ποῦ γίνονταν πρὸ φαρῶν καὶ πρὸ ἐνωμένου καθὼς βυθίζομουν μίση του. Ἡ ἐπιφάνεια ἔλαμπε σὰ δέρμα . . . καὶ θάλεγε πῶς σκέπαζε χῶρον ἄδειον. Ἀρχὰ, πολὺ ἀρχὰ, διότι ἡ κλίσις ἦτον ἐλαφρὰ, τὸ νερὸ ἀνέδραγε ὡς τὰ μάτια μου, καὶ, καθὼς κατέβαινα ἀκόμα, τὸ ἀπέραντον ἐκεῖνο δέρμα ἐφάνηκε νὰ σχίζεται καὶ νὰ ξανακλείῃ πάλιν ἀπάνω μου. Τὸ φεγγάρι ἔκανε ἓνα πῆδημα στὸν οὐρανὸν, ἔγεινε πρασινωπὸ καὶ ξεθωριασμένον, καὶ τὰ ψάρια ἔτρεχαν γλήγωρα ὀλόγυρά μου, σὰν πράγματα καμωμένα ἀπὸ γυαλὶ διάφανον. Ἰστερα πέρασα μίση ἀπὸ μπλεγμένα φύκια ποῦ ἔλαμπαν σὰν νάταν βερνικωμένα. Ἐβυθίζομουν λοιπὸν μίση στὴ θάλασσα, καὶ τ' ἀστέρια ἔσθουαν ἓνα-ἓνα καὶ τὸ φεγγάρι γίνονταν πρὸ πρασίνου καὶ πρὸ σκοτεινοῦ καὶ τὰ θαλασσινὰ φυτὰ ἐπικρανοῦν χρώματα φυτεινὰ, κόκκινα, ἄλκινα. Ὅλα αὐτὰ ἦταν πολὺ μυστηριώδη καὶ χαμένα καὶ ὅλα ἐτείοντο ἀπὸ ἓνα ἐλαφρὸ ῥίγος. Σὲ ὅλο αὐτὸ τὸ διάστημα, ἤκουα τίς στροφὰς ἀπ' τίς ρόδες τοῦ καθίσματός μου, τὰ βήματα τῶν ἀνθρώπων ποῦ περνεῦσαν κοντὰ μου,

(*) Βλέπε τὸ «Περιοδικὸν μας» τεῦχος 12ον τῆς 15 Αὐγούστου.

καὶ μακρυσμένες φωνές ενός ἐφημεριδοπώλου ποῦ πουλοῦσε τὴν «Pall Mall Gazette».

Ἐξακολουθοῦσα νὰ βουτιέμαι βαθύτερα στὸ νερό. Σὲ λίγο, ὅλα ἔγειναν μαῦρα, πίσσα, ὀλόγυρά μου· οὔτε μίαν ἀχτίδα ἀπ' ἀπάνω γιὰ νὰ φωτίσῃ τὸ σκοτάδι καὶ ὅλα τὰ πράγματα ποῦ με περιτριγύριζαν ἔβγαζαν φῶσφορος καὶ γίνονταν ποῖο φωτεινά. Τὰ φύκια κινούνταν, βαθεῖα, καὶ ἔλαμπαν σὰν φλόγες λάμπας ἀπὸ σπῆρτο. Τὰ ψάρια προχωροῦσαν μετὰ τὰ μάτια στυλωμένα καὶ τὸ στόμα ὀρθάνοιχτο, περνοῦσαν καὶ ξαναπερνοῦσαν ἀπὸ μέσα μου. Ποτέ μου δὲν φαντάσθηκα παρόμοια. Στὶς βάρχες τους ἔτρεχαν γραμμὲς πύρινες σὰν νὰ τὰς ἔγραφαν μετὰ μολύβι ἀπὸ φωτιά.

Κατὰ σὴν τέρας φριχτὸ μετὰ πολλὰ χέρια μπλεγμένα πέρασε, κολυμπῶντας πρὸς τὰ ὀπίσω, ὕστερα εἶδα νᾶρχεται ἀργὰ, πρὸς ἐμένα, ἀπὸ τὸ βάθος τῆς σκιᾶς, ἕνας ὄγκος ἄμορφος, ἀλλοῦ φωτισμένος κι' ἀλλοῦ σκοτεινός, ποῦ καθὼς ἔρχονταν, διελύθη σὲ χιλιάδες μικρὰ ψάρια ποῦ πάλειναν καὶ μάνιωσαν μετὰ κατὰ ποῦ ἔπλεε. Προχώρησα κατ' εὐθείαν πρὸς αὐτὸ καὶ σὲ λίγο, ξεχώρισα, μέσα στὴ σύγχυση καὶ τὸ φῶς ποῦ ἔβγαζαν τὰ ψάρια τὰ φωσφοροβόλα, ἕνα κομμάτι ξύλο καραβίσιο σπασμένο, ποῦ περνοῦσε ἀπ' ἀπάνω μου καὶ τὸ σκοτεινὸ σκάφος ενός καραβιοῦ νὰ σαλεύη ἀποδῶ κι' ἀποκεῖ μετὰ σχήματα φωσφοροβόλα, τρεμουλιαστὰ καὶ σχισμένα, μέσα στὰ δαγκύσματα ψαριῶν ποῦ δὲν μετριοῦνται. Τότε θέλησα νὰ προσελκύσω τὴν προσοχὴ τοῦ Ὄστερ, τόσο ἡ φρίκη ποῦ δοκίμαζα ἦταν βίαιη. Ἄν δὲν ἤρχετο ἡ ἀδελφὴ μου πῆγαινα ἴσα-ἴσια νὰ περάσω μέσα ἀπ' αὐτὰ τὰ... πράγματα τὰ μισοφαγωμένα. Φαντάσου, Μπέλλοζ, μεγάλες τρύπες μέσα στὸ σῶμα τους καὶ... Ἄς μὴν ξαναμιλήσουμε γι' αὐτά. Ἦτο τρομερόν.

IV

Ἐπὶ τρεῖς ἑβδομάδας, ὁ Δάβιδσον ἔμεινε εἰς τὴν αὐτὴν παράδοξον κατάστασιν. Ἐβλεπεν ἀντικείμενα, τὰ ὅποια ἡμεῖς ἐφантаζόμεθα ὅτι ἀνήκουν εἰς κόσμον ἀπολύτως φαντασμαγορικόν καὶ ἦτο καθ' ὅλοκληρίαν τυφλὸς διὰ τὸν κόσμον ὁ ὅποιος τὸν περιέβαλλε. Κατόπιν, μίαν Τρίτην, ἐνῶ ἠρχόμην, συναντῶ τὸν γέροντα πατέρα τοῦ Δάβιδσον εἰς τὴν εἴσοδον.

— Μπορεῖ νὰ ἰδῇ τὸ δάκτυλό του! μοῦ ἐρώναζε μετὰ ἀληθινὴν παραφορὰν χαρὰς καὶ προσπαθῶν νὰ περιβληθῇ μετὰ μυρίας προσπαθείας τὸ ἐπανωφρόριόν του. Μπορεῖ καὶ βλέπει τὸ δάκτυλό του ἐπανέλαβε, μετὰ δάκρυα εἰς τὰ μάτια. Ἐ, Μπέλλοζ, τὸ παιδί μου θὰ γιαντρευθῇ σὲ λίγο, ἔ;

Ἔρμησα εἰς τὸ δωμάτιον τοῦ Δάβιδσον. Ἐκράτει ἐμπρὸς εἰς τὰ μάτια του μικρὸν βιβλίον τὸ ὅποιον παρετήρει γελῶν, ἀσθητῆ γέλωτα σιωπηλόν.

— Παράξενο! Ἐξάλλοις πῶς εἶνε μίαν κηλίδαν ποῦ στέκεται ἐδῶ στὸ μέσον, εἶπε δεικνύων σημεῖον ἀρίστον μετὰ τὸ δάκτυλό του. Ἐβμαι στοὺς βράχους, ὅπως συνήθως, καὶ οἱ πιγγοῦνοι ταλαντεύονται καὶ παίζουν ὅπως πάντα ἦταν μίαν φάλαίνα ποῦ φαίνονταν ἀπὸ καιρὸ σὲ καιρὸ στὴν

ἐπιφάνεια, τώρα εἶνε πολὺ σκοτάδι γιὰ νὰ τὴν διακρίνῃ κανεὶς καθαρά. Ἄλλὰ βάλε κατὰ τι αὐτὸ οὐ, καὶ τὸ βλέπω τὸ βλέπω πολὺ καλά! Σὲ μέρη εἶνε χαμένο καὶ ἀόριστο, ἀλλὰ πάλι τὸ βλέπω, σὰν σκιά ἀβέβαιη. Τὸ παρετήρησα σήμερον τὸ πρωτὸ, ὅταν μ' ἐντυναν. Εἶνε σὰν μίαν τρύπαν σ' αὐτὸν τὸν κολασμένον κόσμον τῶν φαντασμάτων. Βάλε τὸ χέρι σου στὸ δικό μου. Ὁχι.... μὴ ἐκεῖ.... Ἄ ναί... Τί βλέπω! τὸ κάτω μέρος τοῦ λιχανοῦ καὶ ἕνα κομμάτι μανικέτι· θάλαγες μίαν ἄκρη τοῦ φαντάσματος τοῦ χερσιοῦ σου, ποῦ ξεμακραίνει ἀπάνω στὸν σκοτεινὸν οὐρανόν. Ἐκεῖ δίπλα εἶνε ἕνας ἀστερισμὸς σὰν σταυρὸς ποῦ φαίνεται

Ἀπὸ τῆς ἡμέρας ἐκείνης ὁ Δάβιδσον ἤρχισε νὰ καλλιτερεύῃ. Ἡ διήγησις τὴν ὅποιαν ἔκαμνε τῶν μεταβολῶν αἰτίνας ἐπῆλθον, ὅπως καὶ αἱ περιγραφαὶ τῶν ὁραμάτων του ἦσαν παραδόξως πειστικαί. Κατὰ κηλίδας, εἰς τὸ ὁραματικόν του πεδῖον, ὁ φαντασμαγορικὸς κόσμος καθίστατο μᾶλλον ἀόριστος, διαφανῆς τρόπον τινά, καὶ διὰ μέσου τῶν διαφανῶν αὐτῶν ῥηγμάτων ἤρχισε νὰ βλέπῃ εὐδιακρίτως τὸν πραγματικόν κόσμον πέριξ του. Αἱ κηλίδες ἠξήθησαν κατ' ἀριθμὸν, ἠνώθησαν, ἐπεκτάθησαν, μέγιστος ὅπου δὲν εἶχε πλέον εἰς τὸ ὁραματικόν του πεδῖον, παρὰ ὀλίγας σπανίας γωνίας σκεπασμένας. Κατῶρθωσε νὰ ἐγείρεται καὶ νὰ διευθύνεται μόνος του, νὰ λαμβάνῃ τὴν τροπὴν του νὰ ἀναγινώσκῃ, νὰ καπνίζῃ καὶ τέλος νὰ φέρεται ὅπως κάθε ἄλλος πολίτης. Κατ' ἀρχάς, τὸν ἔφερον εἰς μεγάλην ἀμηχανίαν τὸ νὰ ἔχῃ δύο ὁράματα ἐνώπιόν του, ἐπιτιθέμενα ὅπως αἱ ὕψεις τῆς μαγικῆς λαντέρνας, ἀλλὰ κατόπιν ἀπὸ ὀλίγον καιρὸν ἐπέτυχεν νὰ διακρίνῃ μετὰ σαφῆνειαν τὸ πραγματικόν τοῦ φανταστικοῦ.

Κατ' ἀρχάς παρεδόθη ὀλόκληρος εἰς τὴν χαρὰν του καὶ ἠθέλησε νὰ συμπληρώσῃ τὴν θεραπείαν του διὰ τῆς γυμναστικῆς καὶ τῶν τονωτικῶν. Ἀλλὰ καθὼς ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἔσθυνεν εἰς τὰ μάτια του ἡ μυστηριώδης νῆσος ἠσθάνετο δι' αὐτὴν παράδοξον ἐνδιαφέρον. Ἦυχετο πρὸ παντός νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὰ βᾶθη τῆς θαλάσσης καὶ ἐπαινοῦσε τὸν καιρὸν του περιπλανώμενος εἰς τὰς μακρυνὰς συνοικίας τοῦ Λονδίνου ζητῶν νὰ εὕρῃ τὰ πνιγμένα καράβια ποῦ τὰ εἶδε βουτηγμένα εἰς τὸν βυθὸν τῆς θαλάσσης.

Ἡ λάμψις μιᾶς ὀραίας ἡμέρας ἐπηρέασεν ἀργότερα τόσο πολὺ τὴν ἕρσιν του, ὥστε ὅλαι αἱ εἰκόνες τοῦ φανταστικοῦ τοῦ κόσμου ἐχάθησαν καὶ ἐν τούτοις, τὴν νύκτα, ἐντὸς ὁματίου σκοτεινοῦ, ἠδύνατο ἀκόμη νὰ διακρίνῃ τοὺς βράχους τῆς νῆσου, σημειωμένους μετὰ λευκὰ σημεῖα καὶ τοὺς πιγγοῦνους βαρεῖς καὶ νωχελεῖς νὰ ταλαντεύονται ἀπ' ἐδῶ κι' ἀπ' ἐκεῖ. Ἀλλὰ καὶ αὐτὰ τὰ ὁράματα ἐξηλείχθησαν ὀλίγον κατ' ὀλίγον, καὶ μετὰ τινα καιρὸν ὕστερα ἀπὸ τὸν γάμον του μετὰ τῆς ἀδελφῆς μου, τὰ εἶδε διὰ τελευταίαν φορὰν.

V

Τώρα, ἰδοὺ τὸ μᾶλλον παράδοξον τῆς ἱστορίας αὐτῆς. Δύο ἔτη περὶ-που μετὰ τὴν θεραπείαν του, ἐγευματίετο εἰς τοὺς Δάβιδσον, καὶ, μετὰ

τὸ γεῦμα, ἕνας φίλος, ὀνόματι "Ατκινς, ἦλθε νὰ τοὺς ἐπισκεφθῆ—εἶνε ἀξιωματικός τοῦ ναυτικοῦ, ἄνθρωπος εὐχάριστος εἰς τὴν συναναστροφὴν καὶ λαμπρὸς συνομιλητής. Φίλος στενὸς τοῦ γαμβροῦ μου ἔγεινεν ἐντὸς ὀλίγου καὶ ἰδικός μου. Ἐμαθα ὅτι ἐπρόκειτο νὰ νυμφευθῆ τὴν ἐξαδέλφην τοῦ Δάβιδσον, καὶ, κατὰ τύχην, ἔσσυρα ἐκ τοῦ θυλακίου τοῦ μικρὰν θήκην φωτογραφιῶν διὰ νὰ μᾶς δεῖξῃ τὴν τελευταίαν φωτογραφίαν τῆς μνηστῆς του.

— ... Ἄν θέλετε, νὰ ἰδῆτε καὶ τὸν γέρω Φ ο ὕ λ μ α ρ προσέθηκε.

Ὁ Δάβιδσον ἔρριψε ἐπὶ τῆς φωτογραφίας βλέμμα ἀδιάφορον καὶ αἰφνης τὸ πρόσωπόν του ἐξήφθη.

— Ἄ! ἐφώναξε, θὰ ὠρικίζομαι ὅτι....

— Τί; ἠρώτησεν ὁ "Ατκινς.

— ... Ὅτι εἶδα αὐτὸ τὸ καράβι κάπου.

— Δὲν βλέπω πῶς εἶνε δυνατόν. Δὲν ἄφησε τὴ θάλασσα τοῦ Νότου πρὸ ἕξ χρόνων, καὶ προτῆτερα...

— ... Μὰ, διέκοψεν ὁ Δάβιδσον, μὰ... ναί... εἶνε τὸ καράβι ποῦ εἶδα στὸ ὄνειρο... Εἶμαι βέβαιος πῶς αὐτὸ εἶνε. Ἦταν στ' ἀνοιχτὰ ἐνὸς νησιοῦ ποῦ ἦταν γεμάτο πιγγοῦίνους καὶ ἔρριξε ἕνα κανόνι.

— Θεέ μου! Πῶς διάβολο μπορούσες νὰ ὄνειρευθῆς τέτοιον ὄνειρο; ἐφώναξεν ὁ "Ατκινς, ὁ ὁποῖος εἶχεν ἀκούσει νὰ γίνεταί λόγος περὶ τῆς προσβολῆς τὴν ὁποῖαν ὑπέστη ὁ Δάβιδσον.

Τότε ἐμάθαμεν ἐπακριβῶς, ὅτι τὴν ἡμέραν καθ' ἣν προσεβλήθη ὁ Δάβιδσον, τὸ πλοῖον Φ ο ὕ λ μ α ρ, τοῦ βασιλικοῦ ναυτικοῦ, ἦτον πράγματι εἰς τὸ πέλαγος τῶν Ἀντιπόδων στ' ἀνοιχτὰ μιᾶς βραχυῶδους νησιδος. Μία λέμβος ἐπλησίασε τὴν νύκτα τὴν ἀκτὴν διὰ νὰ μαζεύσουν αὐτὰ πιγγοῦίνων, καὶ ἐπειδὴ ἠπειλεῖτο θύελλα, οἱ ἐπιβαίνοντες τῆς λέμβου ἀνέμεναν τὴν αὐγὴν διὰ νὰ πλησιάσουν τὸ πλοῖον. Ὁ "Ατκινς ἦτο μαζί των, καὶ ἐβεβαίωσε, λέξιν πρὸς λέξιν, τὰς περιγραφὰς τὰς ὁποίας ὁ Δάβιδσον μᾶς ἔκαμνε, τῆς νήσου καὶ τοῦ πλοίου. Δὲν ἔμεινε καμμία ἀμφιβολία εἰς τὸ πνεῦμα κανεὸς ἐξ ἡμῶν ὅτι ὁ Δάβιδσον εἶδε πράγματι τὸ μέρος ἐκεῖνο. Μὲ ποῖον ἀνεξήγητον τρόπον, ἐνῶ περιεπλανᾶτο ἐδῶ κα' ἐκεῖ εἰς τὸ Λουδίνον, ἡ ὄρασις του ἐφέρετο κατ' ἀνταπόκρισιν εἰς τὴν μακρυσμένην νήσον. Π ῶ ε, εἶνε ἀκόμη μυστήριον ἀδιάλυτον.

Οὕτως ἐτελείωσεν ἡ ἀξιοσημείωτος ἱστορία τῶν ὁραμάτων τοῦ Δάβιδσον. Εἶνε, ἴσως, ἡ περιπτώσις ἡ μᾶλλον αὐθεντικὴ, ὁράματος πραγματικοῦ γενομένου ἐξ ἀποστάσεως.

Ἐξήγησις, δὲν ὑπάρχει πιθανή, εἰμὴ ἐκείνη τὴν ὁποῖαν ἐξέφερον ὁ καθηγητῆς Οὐεῖδ.

Ἄλλ' αὕτη ἐπιβάλλει τετάρτην διάστασιν—ἐκτός δηλ. τοῦ μήκους, τοῦ πλάτους καὶ τοῦ ὕψους ἢ τοῦ βάθους—καὶ θεωρίαν παρακεινδυνευμένην διὰ τὰ διάφορα εἶδη τοῦ διαστήματος. Νὰ εἴπη τις ὅτι ὑπάρχει ἕνας κόμβος εἰς τὸ διάστημα μου φαίνεται ἀπολύτως παράλογον, ἀλλ' ἴσως τοῦτο προέρχεται ἐκ τοῦ ὅτι δὲν εἶμαι μαθηματικός. Ὅταν ἀντέπεινα, πῶς τίποτε δὲν μεταβάλλει αὐτὸ τὸ γεγονός; ὅτι τὰ δύο μέρη ἀποχωρίζονται ἀπὸ μίαν ἀπόστασιν μεγαλύτεραν τῶν 10,

000 χιλιομέτρων, μοῦ ἀπήντησαν ὅτι δύο σημεῖα δύνανται ν' ἀπέχουν ἕνα μέτρον ἐπάνω εἰς ἕνα φύλλον χάρτου καὶ ἐν τούτοις δύναται τις νὰ τὰ ἐνώσῃ διπλώνων ἀπλούστατα τὸν χάρτην. Ὁ ἀναγνώστης ἄς δοκιμάσῃ νὰ συλλάβῃ τὸ νόημα τοῦ ἐπιχειρήματος, ἐγὼ ὅμως ἀπολύτως δὲν δύναμαι. Ἡ σκέψις του φαίνεται εἶνε ὅτι ὁ Δάβιδσον, σκυμμένος μετὰξὺ τῶν δύο πόλων τοῦ μεγάλου ἠλεκτρομαγνήτου, ὑπέστη εἰς τὰ ὄραματικά του ὄργανα, δόνησιν βιαίαν προκληθεῖσαν ἀπὸ τὴν αἰφνιδίαν αὐξήσιν ἠλεκτρικῆς δυνάμεως ὑφειλομένην εἰς τὸν κεραυνόν.

Ὡς συνέπειαν τῶν ἐξηγήσεών του, νομίζει, ὅτι δύναται τις νὰ ζῆ ὄραματικῶς εἰς ἕνα μέρος τοῦ κόσμου, ἐνῶ ζῆ σωματικῶς εἰς ἄλλο. Διὰ νὰ θεβαιώσῃ τὴν ὑπόθεσιν του, ἔκαμε μάλιστα διάφορα πειράματα. Ἄλλ' ἔως τώρα, δὲν κατώρθωσε παρὰ νὰ τυφλώσῃ ὀλίγους σκύλους. Ἐγὼ τὴν πεποίθησιν ὅτι αὐτὸ θὰ εἶνε τὸ μόνον ἄξιον ἐκτιμήσεως ἀποτελεσματῶν τῶν ἐρευνῶν του, καίτοι δὲν τὸν εἶδα πρὸ τινων ἑβδομάδων. Τελευταίως, ἤμουν τόσον ἀπερροφημένος ἀπὸ τὰς ἐργασίας μου καὶ τὴν νέαν μου ἐγκατάστασιν εἰς Ἅγιον Παγκράτιον, ὥστε δὲν εὗρηκα καιρὸν νὰ ὑπάγω νὰ τὸν ἰδῶ. Ἀλλὰ τὸ σύνολον τῆς θεωρίας του μοῦ κάμνει τὴν ἐντύπωσιν προϊόντος φαντασίας. Ὅσον ἀφορᾷ τὰ γεγονότα τὰ συμβάντα εἰς τὸν Δάβιδσον τὸ πρᾶγμα εἶνε ἐντελῶς διάφορον, καὶ δύναμαι προσωπικῶς νὰ βεβαιώσω τὴν ἀκρίβειαν ἐκάστης λεπτομερείας, τὴν ὁποῖαν διηγήθη.

(Μετὰφρασις δ—.)

H. G. WELLS

Τ' ΑΓΙΟ ΟΡΟΣ*

Ἡ ζωὴ στὸν Ἄθω εἶναι τεσσάρω λογίων. Τοῦ Μοναστηριοῦ, καθὼς τὴν εἶδαμε. Τῆς Σκήτης, δηλ. μικρῆς Κοινότητος τριγύρω μιᾶς Ἐκκλησίας, μὰ δίχως δική τους διοίκησιν. Τοῦ Ἀναχωρητήριου, μερικοὶ Καλογέροι ποῦ ζοῦνε ξέχωρα. Καὶ τέλος τὰ Ἐρημητήρια κα' οἱ Σπηλιεῖς, ποῦ ζοῦν ἐκεῖ ὀλομόναχοι ὁ καθένας τους.

Ζήτησα νὰ εἶδω μερικὰ Ἐρημητήρια, καὶ μᾶς πήγανε σ' ἕνα αὐτουνοῦ τοῦ Μοναστηριοῦ. Σιαρφαλώνοντας τὸ βουνὸ ἀνταμώσαμε ἕνα σὺν ἀγριάνθρωπο, μὲ τσάπη στὸν ὦμο, τοῦπαμε νὰ μᾶς δεῖξῃ τὸ δρόμο. Μᾶς ἀνέβασε σὲ σπῆτι ποῦ κατοικοῦσαν ὡς πέντ' ἕξ Καλογέροι. Μᾶς εἶπαν πῶς τὸ διάλεξαν ἐκεῖνο τὸ κατοίκημα γιὰ νὰ εἶναι ἤσυχον, καὶ πῶς τρεῖς τέσσαρες μῆνες περνοῦν κάποτες χωρὶς νὰ κατεβῶνε στὸ Μοναστήρι. Εἶχανε μίαν Ἐκκλησοῦλα στὸ χτίριον τους μέσα, κα' ἕνα ἀργαστήρι γεμάτο ἅγιες εἰκόνες ποῦ κάμποσο τις περιεργαστήκαμε, μάλιστα σὺν ἀκούσαμε πῶς ὁ ζωγράφος τους εἶταν ὁ Πάτερ Παχούμιος, ὁ χωρικός δὲ ἐκεῖνος ποῦ μᾶς ἀνέβασε! Μιὰ ἀπὸ τίς εἰκόνες αὐτῆς παράστασε τὸ

* Βλέπε τὸ «Περιοδικόν μας» τεῦχος 12ον.

α' Άγιο Μαντίλι του Βασιλέα 'Αβγάρη». Όσοι ξέρουν από Καθολικές 'Εκκλησίες θά είδανε κονίσματα «του Μαντιλιού της 'Αγίας Βερονίκης», δηλαδή της γυναίκας που σκούπισε το πρόσωπο του Σωτήρα σάν πήγαινε στη Σταύρωση, κ' έμεινε ή ζωγραφιά του άπάνω στο Μαντίλι της. Κάτι τέτοιο είναι και τ' αρμένικο το ιστορικό. Είτανε μιá φορά άρρωστος ό 'Αβγάρης ό Βασιλέας της 'Αρμενίας κ' έστειλε άνθρωπο νά φωνάξη τόν 'Ιησού Χριστό νά τονέ γιάνη. Έτυχε όμως νά είναι ζωγράφος αυτός ό άνθρωπος, και ζήτησε νά ζωγραφίση τó Σωτήρα μιá και τόν είδε. Μά τόσο έλαμπε ή όψη του, που θόλωσαν του ζωγράφου τά μάτια. Ένιψε τότες ό Κύριος τó πρόσωπό του, πήρε λινό προσόψι και σφουγγίστησε, κ' έμεινε ή εικόνα του στο πανί άπάνω. Από τότες οι 'Αρμένιδες 'Αγιογράφοι καταγίνονται σ' αυτό τάντικείμενο.

Αυτή τήν εικόνα τήν άγόρασα, και πρέπει νά πώ πώς πολύ τήν καμαρώνω. Τό πρόσωπο είναι εξαίρετο: άπάνω στο χρυσό άλλωνι τριγύρω του βλέπεις τά γράμματα Ο Ω Ν καθώς πάντα. Άπάνω άπάνω είναι γραμμένες οι λέξεις «Τό 'Άγιον Μανδύλιον» και στίς δυό κάτω κόχες από δυό Θήτα στήν καθεμιá. Αυτά τά τέσσερα γράμματα είναι γιά νά θυμίζουν τά έπτά μυστικά έθραϊκά ψηφία που είχε ή σφραγίδα του γραμματιού πουστειλε ό 'Ιησούς Χριστός του 'Αβγάρη, και σημαίνουνε «Θεός Θεού Θεύμα Θεϊον». Άμα πρόσπεσε και τά προσκύνησε ό Βασιλέας τά ψηφία εκείνα, γιατρεύτηκε.

Σάν κατεβήκαμε στο Μοναστήρι, μάς προσκάλεσε ό 'Ηγούμενος στο δείπνο. Άνταμώσαμε εκεί κι' άλλους τέσσερεις καλογέρους, και τά είπαμε.

Στό φαει και στο ντύσιμο τά μιá περίπου τά Μοναστήρια είναι «Κοινοβιακά» δηλαδή όλοι ντύνονται τó ίδιο και γεματίζουνε σέ κοινό τραπέζι: και τάλλα μιá «ιδιορρυθμικά», παίρνει δηλαδή ό καθένας τó τακτικό του και ζή στο κελλί του. Στα Κοινοβιακά Μοναστήρια δέν άγγιζουμε ποτές κρέας: μά και στα «ιδιορρυθμα» σπάνια τρώνε κρέας, άφου δά έχουν και τόσες Σαρακοστές και νηστίσιμες μέρες.

Τό βράδυ βράδυ άκούμε τó σήμαντρο. Είταν «Παννυχίδα». Πήγαμε και μεις, μά δέν ξενυχτερέψαμε, παρά γυρίσαμε και συχάσαμε, κ' έπειτα ξανασηκωθήκαμε και πήγαμε πάλι μιá ώρα πριν ξημερώση. Δέν παραξενευτήκαμε σά βρήκαμε κάμποσους αποκοιμισμένους εκεί που στεκόντανε στα στασίδια τους... Σά μοιράστηκε τάντίδωρο κ' έσθυσαν τά καντύλια και στρεφογύρισαν οι Καλογέροι τά μακριά μαλλιά τους και τάχωσαν τυλιγμένα κάτω από τις σκούφες τους, βγήκαμε και τραβήξαμε κατά τó ρούσσιο Μοναστήρι, κατά τήν άλλη άκρογιαλιά.

3

Πηγαινάμενοι από τ' 'Αρμένικο κονέψαμε στη Σκήτη του Σεραϊού. Τό Σεράι είταν άλλωστε κλάδος του Βατοπεδίου, μά κατόπι μεγάλωσε κ' έγινε Μοναστήρι του 'Αγίου 'Αντρέα. Στέκεται άνάμεσα σέ περιβάλλια κι' άμπέλια, κ' έχει ως 360 Καλογέρους, οι πιώτεροι Ρούσοι. Ό 'Ηγούμενος είτανε ρούσος Στρατηγός και πολέμησε στην Πλέβνα. Ό

μόνος που μιλούσε και Γαλλικά στον 'Αθο. Άμα είδε μερικά συστατικά που τά φύλαγα από Ρούσσιο μου ταξίδι, μάς φέρθηκε πολύ φιλικά. Μάς έδειξε τά θεμέλια της καινούργιας Ρούσσιας 'Εκκλησίας, κι' άλλα περίεργα. Ζήτησα νά δώ και μερικούς 'Ερημίτες, μά μάς είπε πως κατοικούνε σέ μέρη πολύ δυσκολοανέβατα, και καλλίτερα νά τραβήξουμε κατά τó καθαυτό ρούσσιο Μοναστήρι, κι' από κει νά ζητήσουμε τó βαποράκι τους γιά νά σιμώσουμε από τή θάλασσα τά ερημίτικα εκείνα φωλιάσματα.

Ξεκινήσαμε λοιπόν από δρόμο άκόμα πιό ώραίο κι από τους άλλους, και σταθήκαμε μερικόν ώρα στο Κουτλουμούσι, πολύ καρπερό μέρος, όλο περιβόλια κι άμπελοχώραφα. Δέν άνταμώσαμε όμως έδώ κανένα Καλόγερο, έπειδή κοιμούνταν όλοι τους ύστερ' από τήν Παννυχίδα.

Είχανε γιορτές αυτή τήν εποχή. Η συνηθισμένη όμως ζωή του 'Αγιορίτη είναι περίπου ή ακόλουθη. Σηκώνεται λίγο πριν τά μεσάνυχτα και πηγαίνει στον 'Ορθρο, που βαστάει ως πέντε ώρες. Έρχεται κατόπι ή λειτουργία, και σά γίνη όχτώ ή ώρα, πηγαίνουν και τρώνε. Έγστερα, άλλος δουλεύει, άλλος κοιμάται ως τίς τρεις ώρες άπόγεμα. Κατόπι προσευκή μιáμιση ώρα, δείπνο στίς έξη, ύστερ' από τó δείπνο μιá ώρα Σπερνός, κ' ύστερ' από τó Σπερνό ύπνος πάλε.

Έπειδή λοιπόν κοιμούνταν οι Καλογέροι τήν ώρα που διαβήκαμε, δέν τó καλοείδαμε τó μικρό αυτό Μοναστήρι, (ως 100 Καλογεροι), που χτίστηκε τó 13^ο αιώνα από χριστιανότουρκο Κουτλουμουσση όνομαζόμενο.

Περωνώντας τά βουνα και ροβολώντας τόν κατήφορο από τή Δυτική πλευρά ήρθαμε στο γάλασμα του παλιού Μοναστηριού του 'Αγίου Παντελεήμονα, που στα 1765 τάφηκαν οι Καλογέροι και τράβηξαν πιό κατά τή θάλασσα, κ' εκεί έχτισαν τó καινούριο, τó ρούσσιο Μοναστήρι. Η πράσινη στέγωση του νέου Μοναστηριού, οι θόλοι του, τέλος τά λαμπρά και πολύτιμα φελόνια κι άλλα εκκλησιαστικά του χρειασιδιά, μου θύμησαν τά μοναστήρια της Ρουσίας και της Σιθηνίας. Πρώτος κάθε ρούσσιου Μοναστηριού είναι ό αρχιμανδρίτης. Ό αρχιμανδρίτης λοιπόν του μοναστηριού της Μόσκας Τρόιτσα δέν έχει μητ' ένα παρακάτω από δεκαπέντε φελόνια, και τόσο βαριότιμα, που μονάχα τó ράψιμο ένου τους κόστισε της Αυτοκρατορίσσης 'Ελισάβετ 600 λίρες, κι όλη του ή άξια άνεβαίνει ως 11 χιλιάδες λίρες! Ό 'Αρχιμανδρίτης φορεϊ άπανωκαλίμαφο και «Πανάριος» δηλαδή χρυσό ή πετραδοστόλιστο σταυρό κρεμασμένο στο λαιμό του, και κρατάει πατερίτσα και κομπολόγι. Ό 'Ηγούμενος τήν ώρα που πήγαμε λειτουργούσε. Μπήκαμε λοιπόν κι άκούσαμε λαμπρή μουσική. Σάν άπόλυσε, μάς είπαν πως νά τόξερν πως έρχούμαστε θάβαζαν άτμό στο βαποράκι. Μάς παράδωσαν όμως στον 'Αρχιδιάκο, κι άφου μάς φίλεψε αυτός φαει μάς έβγαλε και μάς σεριάνισε.

Έχει τó Μοναστήρι αυτό δυό 'Εκκλησίες: στή μιá λειτουργούν έλληνικά, στην άλλη Σλαβικά. Είναι οι ρούσοι πιώτεροι έδώ από τους 'Ελληνες. Παρατηρήσαμε και πολύ μεγαλύτερες έτοιμασίες έδώ στα μαγε-

ριά παρά στάλλα Μοναστήρια. Μᾶς ξήγησαν ὅμως πῶς κ' οἱ Καλογέροι ἐδῶ εἶναι πιώτεροι, ὡς 600 μέσα, κι ἄλλοι 350 στά περίχωρα.

Λέγουνε μερικοί πῶς ἡ ρούσικη Κυβέρνησις προμηθεύει τὰ ἐξοδα, μὲ σκοπὸ καμιά μέρα νὰ ρουφήξῃ ὅλη τὴ Χερσόνησο. Τὰ ἴδια ἄκουσα καὶ στὴν Παλαιστίνη, καὶ μοῦ φαίνεται πῶς ὅπου χτίσις ἢ Ρουσαία Μοναστήρι βγαίνουν καὶ μερικοὶ καὶ μᾶς τὸ βαφτίζουν κάστρο! Σὰν πηγαίναμε στοῦ Ἁγίου Ἀντρέα μᾶς εἶπαν κάμποσα οἱ Καλογέροι γιὰ τοὺς ρούσικους σκοπούς. Βλέπουν κ' οἱ ξένοι πῶς ὁ Ἅγιος Ἀντρέας ἄλλο χτήμα δὲν ἔχει παρά ἓνα περιβόλι, κι ἀμέσως υποψιάζονται πῶς ἀπὸ κάπου ἔρχονται ἐδῶ τὰ χρήματα! Τέτοια συμπεράσματα θὰ εἶχαν τὸν τόπο τους ἂν ὑπάρχανε καὶ μερικὲς μαρτυρίες. Μὴν ἔχοντας τέτοιες μαρτυρίες, τὸ λογικὸ συμπέρασμα εἶναι πῶς τὰ ρούσικα Μοναστήρια κ' οἱ 1600 ρούσσοι Καλογέροι τοῦ Ἄθου βοηθοῦνται, καθὼς πάμπολλα παρόμοια Καταστήματα σ' ἄλλες χῶρες, ἀπὸ τὰ δῶρα τῶν ρούσσων προσκυνητῶν (κ' εἶναι αὐτοὶ πολὺ πιώτεροι ἀπὸ τοὺς Ἕλληνας ἢ Ἀρμένηδες), κι' ἀπὸ συδρομὲς μαζωμένες ἀπαράλλαχτα καθὼς μαζεύονται συδρομὲς στὴν Ἀγγλία γιὰ τὶς Μισσιόνες.

Ὅπως κι ἂν ἔχη, τὸ ρούσικο τὸ Μοναστήρι δὲν κοιμᾶται καθὼς τᾶλλα τριγύρω, κ' ἴσως καὶ κάποια ζούλια τοὺς κάμνει τοὺς ἄλλους καὶ διαδίδουν τέτοιες ὑποψίες.

Ἄπ' ὅλες τὶς Βιβλιοθήκας ποὺ εἶδαμε στ' Ἅγιο Ὄρος ἡ ρούσικη μᾶς φάνηκε ἡ πιὸ χρήσιμη, χρήσιμη ἐπειδὴ καὶ τὴ μ ε τ α χ ε ι ρ ῖ ζ ο υ ν τ α ν οἱ Καλογέροι. Εἶναι κ' ἡ πιὸ ταχτικά συγγραμμένη, ἂν καὶ τὰ χερσόγραφα τῆς δὲν εἶναι καὶ νὰ πῆς πολὺτιμα. Εἶδα ὡς τόσο ἓνα τοῦ δωδεκάτου αἰώνα, μὲ μεγάλο καρπυλωτὸ γράμμα, εἶδα καὶ μερικά Ἑλληνικὰ καὶ Βουλγάρικα ἔργα τοῦ 13ου καὶ τοῦ 14ου αἰώνα, καθὼς καὶ μερικά Γαλλικὰ συγράματα, π. χ. Βοσσουέτο, Φενελῶνα κ. τ. τ.

Ἐκεῖ ποὺ σεριανίζαμε τὸ βράδυ μὲ τὴ δροσιὰ μέσα στὴν περιοχὴ καὶ βλέπαμε λιωτρίβια, μαγαζιά, περιβόλια καὶ παρακλήσια, ἤρθαμε καὶ στὸ Κοιμητήριον. Τοὺς Καλογέρους τοὺς θάφτουνε μὲ τὰ «ἀμφια» τους, ὅχι ὅμως πολὺ βαθιά, γιὰτὶ ὕστερ' ἀπὸ τρία χρόνια τοὺς ξεθάφτουν πάλι. Σημειῶνουν τότες ἐπιγραφὴ ἀπάνω στὰ κάφκαλά τους καὶ τὰ καταθέτουν στὸ Ἐκκλησίον, σὲ ράφια ἀπάνω. Τὰ μεγάλα τὰ κόκκαλα σταιβάζονται ἐκεῖ κοντὰ σὰν καφόζουλα, καὶ τὰ μικρὰ κόκκαλα ρίχνονται σὲ μεγάλες σεντούκιες ὀρθάνοιχτες. Μᾶς εἶπαν πῶς σὲ 65 χρόνια ξεχώθηκαν 1200 κάφκαλα.

Μέσα σ' ὅλα ἐκεῖνα τὰ καλογερικὰ λείψανα κάθεται ὁ φύλακας τοῦ Κοιμητηρίου ὁ Πάτερ Ἱερειῆς, καὶ ζῆ ζῶν χαρισμένη. Κοιμᾶται σὲ πλαγινοὺ κελλί, καὶ σ' ἐκεῖνο τὸ κελλί μέσα μᾶς ἔφερε ἑπτὰ κάφκαλα φίλων του. Μᾶς ἔδειξε κ' ἓνα σταυρὸ καμωμένο ἀπὸ τώρα γιὰ τὸ δικό του τὸν τάφο, μὲ τὸνομά του ἀπάνω, καὶ μέρος ἄγραφο γιὰ τὴν ἡμέρα ποὺ θάποθάνῃ. Τονὲ ρώτηξα, γιὰτὶ τέτοιες λυπητερές ἐτοιμασίες ἀπὸ τώρα, καὶ μοῦ ἀπάντησε, «Γιὰ νὰ νοιώθουμε τὴν ἀνθρώπινη ματαιότητα».

Ἐνας νέος Ρούσσος ποὺ τὸν ἀντάμωσα κατόπι στὴν Πετρούπολη καὶ ποὺ ἔκαμε μερικὸν καιρὸ στ' Ἅγιο Ὄρος, μὰ βρεθήκαμε ὕστερα καὶ ξαναγύρισε στὸν κόσμον, μοῦ ξήγησε πῶς ὁ λόγος ποὺ ξεχώνουν τοὺς νεκροὺς εἶναι ἐπειδὴ τοὺς λείπει ἡ γῆς. Τόνε γνώριζε αὐτὸς τὸν Πάτερ Ἱερειῆα, καὶ μοῦ εἶπε μάλιστα πῶς συχνὰ πήγαινε κ' εἶπε τσάι στὸ κελλί του, ἀνάμεσα στὰ κόκκαλα τῶν ἀποθαμμένων.

Περίγραφα μερικὰ ἀπὸ τὰ Μοναστήρια ποὺ πῆγα κ' εἶδα στ' Ἅγιο Ὄρος, καὶ μποροῦσα νὰναφέρω κι ἄλλα, π. χ. τοῦ «Σίμωνος Πέτρου», στημένο σὲ βράχο ἀπάνω—ὄνομα καὶ χωριό—χίλια πόδια ἀψηλότερ' ἀπὸ τὴ θάλασσα, μὲ χτίρια ἑπτὰ ὡς ὀχτῶ πατώματα, σὰ νὰ γυρεύουνε νὰ ξεπεράσουν τὰ βουνὰ τριγύρω στὸ ὕψος, καὶ μὲ δώδεκα καμάρες γιοφίρι ἀπάνω ἀπὸ βαθιὸ λόγγον περιβόλια γεμάτα, κι' ἀνεβάζουν ἀπὸ κεῖ τὰ λαχανικὰ μὲ καλάθια. Ἀπὸ τίς ἄλλες μεριές εἶναι ὄλο γκρεμνός, κι ἂ θέλῃ κανένας νάμπῃ νὰ προσκυνήσῃ πρέπει νὰ μιλήσῃ στοὺς Καλογέρους μὲ στενὸ ἐλαστικὸ σουληνάρι.

Καθὼς ὅμως εἶπε κ' ἓνας σοφός, δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ φᾶμε ὄλο τάρνι γιὰ νὰ νοιώσουμε τί λοῆς νοστιμιὰ τὴν ἔχει, ἔτσι καὶ στὸν Ἄθον δὲν εἶνε ἀνάγκη νὰ ἱστορήσουμε ὄλα τὰ Μοναστήρια του.

Ἴσως ὅμως παραξενευτῆ ὁ ἀναγνώστης καὶ ρωτήξῃ, πῶς γίνεται καὶ πηγαίνουν καὶ κλειοῦνται στ' Ἅγιο Ὄρος 6000 Καλογέροι κ' Ἑρημίτες; Ὅριστε μιὰ ἀπάντησις ποὺ μᾶς ἔδωκε ἓνας Ἀγιοφίτης. «Ἄν εἶμουνα νέος, εἶπε, θάκοβα τὸ λαιμό μου παρά νάρθω ἐδῶ!»

Ὅποιος Καλόγερος φέρῃ μαζί του 15 λίρες, δὲν ἀναγκάζεται πιά νὰ δουλέψῃ ὅσο ζῆ ἐδῶ πέρα. Ἐχει χάρισμα κελλί, φωτιὰ, ψωμί, λάδι καὶ κρασί. Ἄν ἔχη χρήματα νὰγοράξῃ κι ἄλλα χρειαζόμενα, τόσο τὸ καλλίτερο. Πι νάει τότες τὴ ζῶν του «ἡσυχὰ ἡσυχὰ».

Ἐπάρχουν ὅμως καὶ πιὸ φιλανθρωπικὰ συστήματα. Ὅποιος πάῃ σὲ Κοινόβιον παραδίνει ὅλη του τὴν κατάστασι, καὶ ζῆ πιὸ ἀσκητικὰ παρά στάλλα Μοναστήρια. Ὁ ἥρωας ἐκεῖνος τῆς Πλεθνας ποὺ ἀντάμωσα στὸν Ἅγιο Ἀντρέα μοῦ ξεμολογήθηκε καθαρὰ πῶς ἀφῆκε τὸν κόσμον κ' ἤρθε ἐκεῖ γιὰ νὰ «σώσῃ τὴν ψυχὴν του». Μοῦ εἶπε μάλιστα πῶς τὰ βουνὰ ὀλοτρόγυρα εἶνε γεμάτα Ἑρημίτες ποὺ ἄλλοτες εἶτανε μεγάλοι καὶ πολλοὶ στὸν κόσμον, τώρα ὅμως ἀφῆκαν κι αὐτοὶ συγγενῆδες καὶ φίλους γιὰ νὰβρουν τὴν αἰώνια τὴν καλοτυχιά. Καὶ μερικοὶ τους, λέει, τρέχουνε μὲ τόσο ἐνθουσιασμὸ στὴν ἄγια αὐτὴ μοναξιά ποὺ καταντάει νὰ τρελαίνονται κιόλας.

Ἄν ὁ ταξιδιώτης ἀγαπή τὰ Ἐκκλησιαστικὰ, τὰ φελόνια, τὰ μαυσαῦλια καὶ τοὺς πολυεταίους, θάβρῃ ὅσα θέλει στὸν Ἄθον. Ἄν ἀγαπή τὴν ἀρχαιολογία, τὴν ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία, τὴν ἀρχιτεκτονική, θὰ τάβρῃ κι αὐτὰ μὲ τὸ παραπάνω. Μὰ κι ἄλλα θὰ παρατηρήσῃ. Θὰ δῇ καὶ θὰ χαρῆ τοποθεσίες κι ὁμορφίες ποὺ ἀκόμα πιὸ μαγευτικὲς γίνονται μὲ τὸ νὰ μὴν εἶναι ἀναγκασμένοι κάθε λίγο νὰλλάξῃ φορεσιές, πότε γιὰ περίπατο καὶ πότε γιὰ γέμα.

Ἄν ἔχη καὶ καλὰ συστατικά γράμματα θὰ βρῆ φιλοξενία καὶ περιποίηση ὅση σὲ λίγα ἄλλα μέρη τοῦ κόσμου μπορεῖ νὰ βρῆ.

ΓΥΝΑΙΚΕΙΑ ΠΟΡΤΡΑΙΤΑ

ΥΠΟ ΓΡ. ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΥ

Ε'.

Η Δνίς ΣΟΦΙΑ ΛΑΣΚΑΡΙΔΟΥ

Θὰ κλείσω καὶ θὰ ἐξωραίσω τὴν μικρὰν αὐτὴν καὶ ἀτελῆ σειρὰν τῶν Γυναικείων Πορτραίτων, μὲ μίαν ὡραίαν εἰκόνα τοῦ μέλλοντος, μὲ μίαν φημισμένην ἀνατέλλουσαν πλήρη ζωῆς καὶ ἐλπίδος.



Σοφία Λασκαρίδου

Ἡ Δνίς Σοφία Λασκαρίδου ἔγινε γνωστὴ καὶ εἰς εὐρύτερον κύκλον, ἀφ' οὗτου, πρὸ δύο ἐτῶν, ἤρχισε νὰ ἐκθέτῃ τοὺς πίνακάς της. Ὑπῆρξαν πολλοί, οἱ ὅποιοι ἐθαύμασαν ἀπροκαλύπτως τὰ ἔργα ταῦτα, καὶ μάλιστα ὡς πρωτόλειαι· ἄλλοι, ἐκπλαγέντες πρὸ τοῦ ἀσυνήθους, τὰ ἔκριναν μὲ περισσοτέραν ἐπιφύλαξιν· μερικοὶ πλέον δύσκολοι καὶ μισόκτινοι τὰ κατηγορήσαν· οἱ τεχνοκρίται τῶν ἐφημερίδων ἐπανέλαβον τὰς ἀντιπατικὰς αὐτὰς γνώμας, προσπαθῆσαντες νὰ τὰς δικαιολογήσουν, μὲ τὰ αἰσθητικὰ προσήματα, μὲ τὰ κοσμητικὰ τοῦ ὄψους καὶ μὲ ὅλα τὰ φιλοφρονήματα, τὰ ὀφειλόμενα εἰς καλλιτέχνιδά νεαρὰν καὶ ὡραίαν, ὡς ἡ Δνίς Λασκαρίδου. Τέλος πάντων περὶ τῆς νεοφανοῦς ζωγράφου ἔγινε λόγος πολλὸς καὶ εἰς τὸν τύπον, καὶ εἰς τὰ σαλόνια· ὅλοι ὁμοῦ ἀκόμη καὶ οἱ αὐστηρότεροι ἐπικριταί, ἀνομολόγησαν ὅτι ἡ Δνίς Λασκαρίδου εἶνε καλλιτέχνις μὲ ἰσχυρὸν ἄλγος καὶ μὲ μέλλον εὐρύ.

Ὁμολογῶ, ὅτι πολλὰ ὀλίγα πράγματα ἐννοῶ ἀπὸ ζωγραφικῆν, καὶ ὅτι εἰς μάτην θὰ προσεπάθουν νὰ δικαιολογήσω τεχνικῶς καὶ ἐπαρκῶς, ὁμιλῶν πρὸς εἰδήμονας, τὴν ἐντύπωσιν τὴν ὁποίαν μοῦ προξενεῖ μία εἰκὼν. Ὅπωςδὴποτε ἡ ἐντύπωσις παράγεται, καὶ δὲν θὰ λησμονήσω πόσον εὐχάριστος ὑπῆρξε τὴν πρώτην φορὰν ποῦ εἶδα ἔργον τῆς Δδος Λασκαρίδου, εἰς τὴν Καλλιτεχνικὴν Ἐκθεσιν τοῦ Ζαπτείου, τῷ 1898. Τὰ τέσσαρα ἐκεῖνα τοπία μὲ εἰκυσαν εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς καὶ μοῦ ἔκκυαν ὅλος διόλου ξεχωριστὴν ἐντύπωσιν, ἀνάμεσα εἰς τὰ συνήθη, τὰ κοινὰ, τὰ συνθηματικὰ, τὰ κατὰ τοὺς παραδεδομένους τύπους συντεθειμένα ἔργα, ἐκ τῶν ὁποίων κατὰ μέγα μέρος ἀπετελεῖτο ἡ Ἐκθεσις. Ἦτο σχεδὸν ὡς μία ἐκπληξίς. Φαινομενικῶς ἀτημέλητα, ἀκατάστατα, μὲ μεγάλας παχεῖες πινελιές, πλημμυρισμένα, φορτωμένα ἀπὸ χρῶμα, ἰδιότροπα καὶ ἀπρόσπετα, τὰ ἔργα ἐκεῖνα μοῦ ἐφάνησαν ἐν τούτοις πρωτόλειαι γεμάτα ἀπὸ ζωὴν καὶ ἀπὸ ἀλήθειαν, καὶ προπάντων μοῦ ἐφάνησαν ἔργα γνήσια, ἑλληνικὰ, ἀποδίδοντα κάπως πιστότερον τὴν φύσιν μας, τὸν οὐρανὸν μας, τὰ δένδρα μας, τὸ ἔδαφος μας, τὴν ἀτμοσφαιρὰν μας, τὴν θάλασσάν μας, τὰ σπίτια μας, μὲ τὸ χρῶμα ποῦ ἔχουν ἀληθινὰ, μὲ τὸ χρῶμα ποῦ δὲν ἐσυνειθισαμεν τόσον νὰ βλέπωμεν εἰς πίνακας ἄλλων συγχρόνων μας ζωγράφων, παρὰ εἰς τοῦ Φωκᾶ καὶ εἰς τοῦ Χατζοπούλου. Μὲ συγχωρεῖτε, ἂν αὐτὰ ποῦ λέγω προσκρούουν εἰς τὰς καλλιτεχνικὰς σας γνώμας, τὰς ὁποίας σέβομαι, ὅπως σέβομαι ἀπείρους καὶ τὸν Λύτραν σας, καὶ τὸν Γκαλλινᾶ σας, καὶ τὸν Μποκατσιάμπην σας, καὶ ὅλους τοὺς παλαιούς ζωγράφους, καὶ ὅλους τοὺς νέους, μέχρι τοῦ τελευταίου, μέχρι τοῦ ἐλαχίστου, τοῦ ὁποίου πάντοτε δι' ἐμὲ τὸ ἄλγος εἶνε κατὰ τὸν ἀσυνήθον καὶ θαυμαστόν. Ἀλλὰ σᾶς εἶπα ὅτι δὲν ἐννοῶ ἀπὸ ζωγραφικῆν, ὅτι εἶμαι ἀμαθής· καὶ ἐν τῇ ἀμαθείᾳ μου, —ὀποκειμενικῶς, βλέπετε εἶνε τὸ ἴδιον ὡς νὰ ἔλεγα «ἐν τῇ σοφίᾳ μου»— δὲν εἶμπορῶ νὰ ξεχωρίσω ἀπὸ ὅλους, παρὰ τὸν Ροϊλὸν ὡς προσωπογράφον, τὸν Φωκᾶν καὶ τὸν Χατζοπούλου, ὡς τοπογράφους. Καὶ ἂν ἐκτιμῶ τόσον τὴν Λασκαρίδου, εἶνε διότι μοῦ φάνηται ὅτι ἀκινδύνως εἶμπορῶ νὰ τὴν κατατάξω μὲ τὴν τριάδα αὐτὴν, ὅχι βέβαια ὡς ἰσότημον, —ὄ, εἶνε πολὺ νέα ἀκόμη, —ἀλλ' ὡς εὐέλπιδα τοπογράφον, ὑποσχομένην τὴν αὐτὴν πρωτοτυπίαν, τὴν αὐτὴν εἰλικρίνειαν μεθόδου, τὴν αὐτὴν ἀκρίθειαν παρατηρήσεως, τὴν αὐτὴν ἀλήθειαν ἀποδόσεως.

Εἰς τὴν Ἐκθεσιν τοῦ Ζαπτείου, μαζί μὲ τὰ πρώτὰ τῆς ἔργα, εἶχα τὴν εὐχάριστον νὰ γνωρίσω καὶ τὴν Δδα Λασκαρίδου προσωπικῶς. Ἡ ἄρχη της εὐγένεια καὶ καλωσύνη μ' ἐνεθάρρυνε νὰ τὴν ἐπισκεφθῶ καὶ εἰς τὴν ἐν Καλλιθέᾳ πατρικὴν ἔπαυλιν, εἰς τὸ παράδεισον καὶ ποιητικώτατον ἐκεῖνο ἀτλὶ ἐ, τὸ ὁποῖον εἶχε στήσῃ εἰς τὸ σπιτάκι τοῦ κήπου, ἐν τῷ μέσῳ πρασιῶν καὶ ἀνθῶν. Ἦτο πρὸ τοῦ θανάτου τοῦ πατρὸς της, πρὸ τῶν δυστυχημάτων, τὰ ὁποῖα ἐβύθισαν ἐσχάτως εἰς πένθος τὴν νεαρὰν καλλιτέχνιδά. Ζωηρὰ, εὐθυμὸς, ἀφελής, μετριόφρων, ὁμιλητικὴ καὶ εὐφυλόλογος, —ἡ Δνίς Λασκαρίδου, ἂν καὶ καλλιτέχνις, εἶνε τέλειος ἄνθρωπος τοῦ κόσμου, —μ' ἔκκυε νὰ περᾶσω ἐν ἀλησμόνητον ἀπόγευμα. Διότι ἐκεῖ, μέσα εἰς τὸν κῆπον μὲ τὸν θαυμάσιον ὀρίζοντα, μέσα εἰς τὸ ἀτλὶ ἐ μὲ τὰς ὡραίας εἰκόνας, μοῦ ἀπεκαλύφθη μία ἀπὸ τὰς ποιητικωτέρας καὶ τὰς πλέον ἐνδιαφερούσας ὑπάρξεις τοῦ γυναικείου μας κόσμου. Νομίζω μάλιστα, ὅτι πρὸ τῆς γνωριμίας τῆς Δδος Λασκαρίδου θὰ ἐδυσκολευόμην νὰ πιστεύσω ὅτι ὑπάρχει καὶ ζῆ εἰς τὰς Ἀθήνας κόρη μὲ τόσα χαρίσματα, μὲ τὴν εὐμορφίαν, μὲ τὴν ἀνάπτυξιν, μὲ τὴν δροσερότητα πνεύματος καὶ χάριν, καὶ προπάντων—ἄνευ τοῦ

ὁποίου τὰ ἄλλα θὰ ἦσαν ἀνάξια λόγου δημοσίου τοῦλάχιστον, — με τοιαύτην καλλιτεχνικὴν ἰδιοφυίαν, με τοιοῦτον ἔρωτα πρὸς τὴν φύσιν καὶ πρὸς τὴν τέχνην.

Ὁ ἔρωσ αὐτὸς πρὸς τὴν φύσιν τὴν χαρακτηρίζει καὶ τὴν ἐπεξηγεῖ. Τὸν περισσότερον καιρὸν τῆς ζωῆς τῆς ἡ Σοφία Λασκαρίδου διήλθεν εἰς τὴν ἐξοχὴν, εἰς τὸ ὑπαιθρον. Μικρὰ ἀκόμη, με τὰ κοντὰ φουστανάκια, ἔπερνε τὸ τουφεκάκι τῆς καὶ ἔβγαινεν εἰς τὸ κυνήγι. Αἱ ἐκδρομαὶ, αἱ περιπλανήσεις εἰς τὰ δάση, αἱ ἀναρρηγήσεις εἰς τοὺς βράχους, — καὶ εἶνε εὐκίνητος ὡς Ἄρτεμις, — ὑπῆρξαν ἡ μαγία τῆς καὶ ἡ τροφή τῆς. Τέκνον ἐλεύθερον τῆς φύσεως, μόνον ἐν τῷ μέσῳ αὐτῆς ζῆ καὶ ἀναπνέει. Τὰ τοπία τῆ ὁμιλοῦν με τὴν μυστικὴν καὶ ἰδιαιτέραν των γλώσσαν, τῆ ἀποκαλύπτουν τὴν ψυχικὴν διάθεσιν, τὴν ὁποίαν ἐγκλείει τὸ καθὲν, ἀποτυποῦνται πιστῶς διὰ τοῦ φρακοῦ τῶν ὠραίων τῆς ὀφθαλμῶν, διὰ νὰ ποτυποθοῦν κατόπιν ἐπὶ τῆς ὀθόνης, με τὴν ἀφθονίαν καὶ με τὴν ἀλήθειαν τοῦ χρωστικῆς τῆς. Τοπία ζωγραφίζει ἡ Σοφία Λασκαρίδου, καὶ ἀποκλειστικῶς τοπία. Τὸ ἄ τ ε λ ι ε τῆς εἶνε γεμάτο ἀπὸ τοιαύτας σπουδᾶς, καὶ εἰς τὰς Καλλιτεχνικὰς Ἐκθέσεις μόνον τοπία ἐπαρουσίασεν ἔως τώρα. Ὁ Ἐλαιῶν, ἡ Ἀμιγδαλίς, τὰ Πεῦκα, Τοπίον φθινοπωρινόν, ὁ Ἀγγιναρόκηπος, δρόμος Ἰτεῶν, Δρόμος τοῦ Βουνοῦ — ἰδοὺ μερικοὶ ἀπὸ τοὺς δεκαπέντε πίνακας, τοὺς ὁποίους ἐξέθεσε. Τοὺς εἶδα ὅλους, εἶδα καὶ ἄλλους ἀκόμη, ἀλλ' ἐκεῖνες τίς Ἀ μ ι γ δ α λ ι ε ς δὲν θὰ τίς ξεχάσω! Δὲν εἶνε δένδρον ἀπλᾶ, στολισμένον με τὴν χιόνα τῆς ἀφθόσου των ἀνθήσεως. Κόσμος βλόκληρος σοῦ ἀποκαλύπτεται εἰς τὴν ἐνατένισιν τοῦ ἔκπαυλου ἐκείνου λευκοῦ. Καὶ τὸ τοπίον, ὡς σύμβολον πλέον, σοῦ μειδιᾷ με ὄλην τὴν χάριν καὶ με ὄλην τὴν ἐλπίδα μιᾶς τῆς αἰωνίας Ἀνοίξεως.

Καὶ ἐν τούτοις ἡ Δις Λασκαρίδου εἶνε νέα ἀκόμη καὶ πρωτόπειρος. Μόλις τὰ πρῶτα βήματα ἔκαμεν εἰς τὴν τέχνην. Ἀλλὰ θὰ ἐπιμένῃ, θὰ ἐργασθῇ, θὰ φοσιωθῇ θὰ προχωρήσῃ. Πρὸς τὴν οἰκογενειάν τῆς δὲν εἶνε ξένα αἱ μεγάλαι αὐταὶ ἀφοσιώσεις καὶ τὰ ἰδανικά. Καὶ ὡς εἶνε ὕλικῶς ἀνεξάρτητος ἡ νεκρὰ ζωγράφος, καὶ ὡς ἔχει ὅλα τὰ μέσα, ὅπως ἔχει ὄλην τὴν θέλησιν, διὰ νὰ καλλιεργήσῃ τὸ σπάνιον τάλαντόν τῆς, — ἥδη περιέρχεται καὶ σπουδάζει τὰς Πινακοθήκας τῆς Εὐρώπης — δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι οἱ προεπόντες δι' αὐτὴν τὸ ὠραιότερον μέλλον, δὲν θὰ διαψευθῶσι.

Γρηγόριος Ξενόπουλος

